

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Markéta Podmolíková

Osobnost Františka Slaměníka a jeho dílo na pozadí historického
vývoje

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za odborné vedení a podnětné připomínky při psaní této diplomové práce.

Obsah

Úvod	6
1. František Slaměník	10
2. Dětství a studijní léta Františka Slaměníka	11
3. Učitelská působení Františka Slaměníka	13
3.1. Kroměříž	13
3.1.1. Slaměníkova mimoškolní činnost v Kroměříži	15
3.2. Kojetín	18
3.3. Přerov	20
3.1.1. Měšťanská škola Slaměníkova	21
3.2.2. Obecná škola chlapecká Komenského	21
4. Rodina Františka Slaměníka	24
5. František Slaměník jako propagátor díla Učitele národů	26
5.1. Slaměníkova činnost ve Společnosti Komenského v Berlíně	27
6. František Slaměník a časopis Komenský	30
6.1. Stručný vývoj časopisu Komenský od odchodu Františka Slaměníka po současnost 32	
6.2. Současnost časopisu Komenský	35
7. Slaměníkův jubilejní fond	36
8. František Slaměník a Muzeum Komenského	38
8.1. Slaměníkova myšlenka založení muzea Komenského	38
8.2. Založení muzea Komenského	39
8.3. Další vývoj Muzea Komenského v Přerově	40
8.4. Muzeum Komenského z pohledu dnešní doby	43
9. František Slaměník v roli vůdce moravských učitelů	45
9.1. Spolek Komenský	45
9.2. Spolek moravských učitelů v Olomouci	45
10. František Slaměník a Lidové noviny	51

11.	Závěr života Františka Slaměníka	52
12.	Odkaz Františka Slaměníka	55
12.1.	Slaměnikovy významné písemné práce	55
12.2.	Přínos Františka Slaměníka pro učitelstvo.....	56
12.3.	Přínos Slaměníka v oblasti komeniologie.....	56
12.4.	Význam Františka Slaměníka pro region.....	57
12.5.	Konference věnovaná Františku Slaměnikovi	58
13.	Návrh virtuální naučné stezky v prostředí mobilní aplikace	60
13.1.	Komu je stezka určena	62
13.2.	Aplikace Turfhunt	62
13.3.	Metodika práce se stezkou v aplikaci Turfhunt	62
13.4.	Trasa naučné stezky „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnikem“	64
14.	Stezka „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnikem“ ve formě pracovního listu 69	
	Závěr	70
	Zdroje	73
	Seznam příloh	76
	ANOTACE	90

Úvod

Tématem této diplomové práce je osobnost Františka Slaměníka a jeho dílo na pozadí historického vývoje. Jedná se o osobnost velmi významnou nejen pro město Přerov, ač poměrně málo připomínanou. Slaměník si ale nepochybně pozornost široké veřejnosti zaslouží, jelikož za svůj život vykonal mnoho práce, jejíž výsledky sahají až do současnosti. Během svého života působil jako učitel na několika školách, na několika z nich také vykonával funkci ředitele, přispíval do časopisu pro učitele „Komenský“, který také vedl. Své odborné články ale publikoval i v jiných časopisech a novinách včetně zahraničních. Významnou rolí Slaměníka byla také role „vůdce moravských učitelů“, jelikož předsedal několika moravským učitelským organizacím, vždy hájil zájmy učitelů a nebál se za ně veřejně bojovat. Během svého života založil také dobročinný jubilejní fond, později nazvaný Slaměníkův jubilejní fond, který měl pomáhat zejména sirotkům a vdovám po učitelích. Pravděpodobně Slaměníkův největší odkaz pro dnešní dobu můžeme spatřovat v jeho komeniologické práci. O dílo Komenského Slaměník projevoval zájem již od dětství. Po stopách Komenského podnikal mnoho cest jak po své vlasti, tak do zahraničí. Na těchto cestách sbíral díla a nejrůznější předměty spojené s Komenským. Z těchto sbírek se Slaměníkovi v roce 1888 podařilo v Přerově založit Muzeum Komenského. Vzniklo tak první muzeum věnované J. A. Komenskému, které navíc existuje dodnes. Význam Františka Slaměníka jako komeniologa přesahoval hranice jeho vlasti, jelikož se společně s dalšími významnými komeniology stal například členem Společnosti Komenského v Berlíně, kam pravidelně dojížděl.

Z výše popsaného vyplývá, že František Slaměník byl nesmírně pracovitým člověkem, který toho za svůj život vykonal mnoho. Byl výjimečným zejména svým odhodláním neustále se dál sebevzdělávat, což můžeme vidět na jeho doplňování kvalifikace pro výuku dalších předmětů, na jeho samostudiu cizích jazyků atd. I přes to, že Slaměník nezískal univerzitní vzdělání, nýbrž jen dvouletý učitelský kurz, dokázal se svou vlastní prací dostat na úroveň předních univerzitně vzdělaných komeniologů.

Františku Slaměníkovi bylo věnováno několik odborných konferencí, bývá zmiňován v různých odborných publikacích, v novinových člancích a podobně. Nenalezla jsem ale žádnou ucelenou monografii o osobnosti Františka Slaměníka a jeho díle. Cílem teoretické části mé diplomové práce je tedy shromáždit informace o životě a díle Františka Slaměníka z různých dostupných zdrojů a vytvořit ucelený text věnovaný tomuto tématu, a také zdůraznit jeho význam pro region.

Při psaní této diplomové práce čerpám informace z různých zdrojů. Mnoho informací jsem našla ve sbornících z konferencí, ale i v odborných publikacích. Za velmi užitečný zdroj považuji Slaměnikovu knihu „Vzpomínky starého učitele“. Dále v práci jako zdroj informací využívám články v časopisech a novinách, ale také internetové zdroje (zejména webové stránky Muzea Komenského v Přerově). Dále při psaní diplomové práce čerpám z archivních pramenů.

Teoretická část

Teoretická část diplomové práce se zabývá životem a prací Františka Slaměnika, včetně vývoje jeho díla až do současnosti. První kapitola je věnována základním informacím o této významné osobnosti, jedná se o stručné seznámení s tím, kdo byl František Slaměnik. Druhá kapitola popisuje dětství Františka Slaměnika, které trávil ve své rodné obci, Radslavicích. Také jsou zde popsána Slaměnikova studijní léta – nejprve škola v Radslavicích, později studia v Lipníku nad Bečvou a následně učitelský kurz v Olomouci. Třetí kapitola je věnována učitelským působištím Slaměnika – konkrétně Kroměříži, Kojetínu a Přerovu. Je zde popsáno také, čemu se Slaměnik věnoval mimo školní činnost – jako například překladatelství, činnost v různých zájmových spolcích. Jsou zde popsány školy, na kterých Slaměnik vyučoval, ale také to, s jakými problémy se musel na školách potýkat, jakým byl učitelem atd. Čtvrtá kapitola se týká Slaměnikovy rodiny – jeho manželky a dětí, kterých měli celkem sedm. Pátá kapitola je nazvána „František Slaměnik jako propagátor díla Učitele národů“. Jak je dle názvu patrné, můžeme se v této kapitole dočíst informace o Slaměnikově kmenologické činnosti – například o jeho působení ve Společnosti Komenského v Berlíně. Šestá kapitola popisuje Slaměnikovu práci pro časopis Komenský, který František Slaměnik redigoval téměř třicet let. Navíc jsou zde stručně nastíněny i počátky časopisu, dále je zde krátce shrnut další vývoj periodika po odchodu Slaměnika. Sedmá kapitola se věnuje Slaměnikovu jubilejnímu fondu. Je zde uvedeno, pro koho byl fond určen, jaké motivy Slaměnika pravděpodobně vedly k jeho založení, a jakým způsobem usiloval o to, aby bylo do fondu hojně přispíváno. Osmá kapitola je věnována Slaměnikovu Muzeu Komenského v Přerově. V jednotlivých podkapitolách nalezneme informace o tom, jak vznikla myšlenka založení muzea, kde Slaměnik získával předměty, které jsou dnes v muzeu vystaveny a jakým způsobem muzeum vznikalo. Jedna z podkapitol se také zabývá dalším vývojem Muzea Komenského po smrti Slaměnika. A tématem poslední podkapitoly je Muzeum Komenského z pohledu dnešní doby. Devátá kapitola nese název „František Slaměnik v roli vůdce moravských učitelů“. Popisují zde Slaměnikovu činnost ve spolku Komenský a ve Spolku moravských učitelů v Olomouci. Je zde popsáno, o co Slaměnik usiloval a jak za moravské učitelstvo bojoval. Také zde popisují konec

Františka Slaměníka ve funkci předsedy Spolku moravských učitelů, jak z pohledu samotného Slaměníka (zdrojem mi byla jeho autobiografická kniha „Vzpomínky starého učitele“), tak z pohledu ostatních učitelů, kteří se k tehdejším sporům ve spolku vyjádřili. Desátá kapitola se zabývá publikováním článků Františka Slaměníka v Lidových novinách. Jedenáctá kapitola popisuje závěr života tohoto významného pedagoga a komeniologa, kdy byl již těžce nemocný a slepý, ale i přesto se snažil dále pracovat. V tomto období také získal několik ocenění za svou práci. V jedenácté kapitole je také popsán pohřeb Františka Slaměníka, u jehož příležitosti se do Přerova sjelo mnoho zástupců moravského učitelstva. Tématem této kapitoly je také hrob Františka Slaměníka, který byl kvůli svému nepříliš dobrému stavu před několika lety předmětem mnoha diskusí. Dvanáctá kapitola, poslední z kapitol teoretické části, shrnuje odkaz Františka Slaměníka. Jeho přínos jak pro učitele, tak v oblasti komeniologie, tak jeho význam pro region. Navíc se zde v jedné z podkapitol zabývám konferencí věnovanou Františku Slaměníkovi (konanou v roce 1995).

Praktická část práce

Praktickou část této diplomové práce tvoří návrh virtuální naučné stezky v prostředí mobilní aplikace. Cílem praktické části je vytvořit materiál využitelný v hodinách výchovy k občanství, jehož prostřednictvím by bylo možné Františka Slaměníka žákům atraktivním a zábavným způsobem představit, popsat jeho význam nejen pro region. V rámci tématu „naše obec, region, kraj“, do jehož učiva spadají také významní rodáci či významné osobnosti naší obce či regionu.

Virtuální stezka „Po stopách Komenského s Františkem Slaměníkem“ je vytvořena v mobilní aplikaci s názvem „Turfhunt“, je dostupná pro operační systém Android i iOS, a může se k ní připojit každý, kdo si aplikaci do mobilního telefonu stáhne. Jediné, co „návštěvník“ stezky k jejímu projití potřebuje je chytrý mobilní telefon, datové připojení a GPS navigace.

Pro případ, že by nebylo možné se k internetu připojit, nebo by tato varianta školy, učitelů či žáků nevyhovovala, nachází se v praktické části diplomové práce i náhradní off-line varianta této virtuální naučné stezky, a to v podobě pracovního listu.

Mnoho informací pro praktickou část této práce jsem čerpala z nové publikace Heleny Kovářové, která nese název „Přerovem po stopách Komenského“, která mi z části sloužila jako podklad k vytváření textů k jednotlivým zastávkám mé naučné stezky.

Virtuální stezka v mobilní aplikaci je vytvořena formou hry, návštěvníci stezky podle trasy na mapě navštěvují jednotlivé zastávky, kterých je celkem deset. Na každé zastávce se nachází text se zajímavými informacemi, a úkol, který je potřeba vyřešit.

Pracovní list je koncipován podobným způsobem jako stezka v mobilní aplikaci. Učitel se žáky se ale orientuje pomocí vytištěné mapy. Zastávky jsou stejné jako ve virtuální stezce, pouze některé úkoly se drobně liší, jelikož byly nahrazeny takovými úkoly, ke kterým není zapotřebí použití mobilního telefonu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. František Slaměník

František Slaměník se narodil 4.10.1845 v Radslavicích a zemřel 2.7.1919 v Přerově. Byl učitelem, spisovatelem, redaktorem, významným komeniologem a také zakladatelem Muzea Komenského v Přerově. Slaměník byl významným občanem města Přerova, což dokládá mimo jiné i to, že zde existovala Slaměníková měšťanská škola chlapecká. Později se František Slaměník stal také čestným občanem Mariánských Hor a také jeho rodné obce – Radslavic.¹

Jeho známým dílem je memoárová publikace z roku 1907 s názvem “Vzpomínky starého učitele”, které původně vycházely v časopisu “Komenský”. Avšak v publikaci podal své vzpomínky jako celek a oproti verzi vycházející v časopisu je na mnohých místech doplnil a změnil.²

Kromě práce učitele a později ředitele školy se také věnoval několika odborným a zájmovým organizacím. Například v roce 1882 založil Ústřední spolek jednot učitelských na Moravě, jehož předsedou byl od jeho vzniku až do roku 1901. Mimo jiné také působil ve výboru Mezinárodní společnosti Komenského v Berlíně.³

Významnou rolí Slaměníka byla také role redaktora časopisu Komenský (mezi lety 1880–1896. Za tuto práci byl velmi ceněný jak v českém prostředí, tak v zahraničním. S jeho bádáním o životě a působení Jana Amose Komenského souvisí také to, že v roce 1892 založil v Přerově Muzeum Komenského, které se zde nachází dodnes. Do muzea věnoval přibližně pět tisíc různých děl. Tato díla František Slaměník získával za nemalé finanční prostředky v různých zemích. Mezi zmíněná díla patřily dokonce i unikáty z díla Komenského.⁴

¹ *Encyklopedie.brna.cz: František Slaměník* [online]. 2016 [cit. 2021-9-8]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=349.

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

2. Dětství a studijní léta Františka Slaměníka

František Slaměník pocházel z vážené rodiny, která velmi lpěla na tradici uctívání slavné české minulosti. Dědeček Františka Slaměníka z matčiny strany byl Jan Droběník, který dlouhodobě v Radslavicích působil jako starosta. Vlastnil statek, na kterém Slaměník strávil velkou část svého dětství. Na tomto statku měl také první možnost seznámit se s českobratrskou literaturou, která byla u Droběníků rodinným dědictvím, které se předávalo z generace na generaci. K této literatuře patřila vzácná díla pocházející ze sedmnáctého a osmnáctého století jako například dílo Jana Amose Komenského – *Orbis pictus*, nebo také *Janua linguarum reserata*, ale dále také staré bible, žalmy a jiná díla.⁵ O těchto dílech se Slaměník dokonce zmiňuje ve své knize a vyzdvihuje zde zejména *Orbis pictus* „...*V domě dědově bylo jich několik. Jáť se ovšem pamatuji jen na ty, které dětskému věku mému byly srozumitelné. Tak zejména veliké potěšení působil mi Komenského Orbis Pictus s primitivními dřevorytinami.*“⁶

Slaměníkova učitelská dráha se také váže k rodné vesnici – Radslavicím. Na místní škole získal základní vzdělání, při čemž ho velmi ovlivnil jeho učitel František Koblíha, který mimo výuku dával Slaměníkovi lekce německého jazyka, aby byl připraven na svá další studia. Poté co Slaměník dokončil v Radslavicích základní školu, studoval na hlavní škole řádu piaristů v Lipníku nad Bečvou. Na této hlavní škole patřil Slaměník opět mezi nejlepší žáky, a také zde potkal několik učitelů, kteří jej silně ovlivnili.⁷ Navíc jak píše ve své knize *Vzpomínky starého učitele*, již ve svých patnácti letech si poprvé vyzkoušel práci učitele, jelikož se stal domácím učitelem šestiletého syna zámožného kupce, čímž získal nové praktické zkušenosti.⁸

Následně pokračoval ve svém studiu v Olomouci, kde absolvoval dvouletý kurz pro učitele. Během těchto studií v Olomouci pobýval Slaměník u varhaníka a dómského choralisty Jana Ludwiga, který ale v roce 1862 zemřel a jeho neter následně byt prodala. Slaměník tak musel hledat nový byt, který nakonec našel u sedláře Meisla na Horním náměstí. Zde s ním

⁵ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 6–7.

⁶ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 8.

⁷ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., S. 6–7.

⁸ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 59.

sdílel pokoj další student dvouletého učitelského kurzu Josef Polášek. Na tomto místě Slaměnik bydlel až do konce svých studií.⁹

Dvouletý kurz pro učitele řídil František Schmied, který byl svým studentům příkladem především svým vlastenectvím, ale také svou vysokou odborností a pracovitostí. Na této škole vyučoval pedagogiku, německý i český jazyk. Společně se Slaměnikem tento kurz dokončil také například Antonín Machač nebo František Krček a další významní moravští pedagogové. František Slaměnik úspěšně absolvoval závěrečné zkoušky a společně s Antonínem Machačem byli jako jediní ze studentů navrženi do čtvrté kvalifikační skupiny učitelů (nejvyšší možné) – učitel pro hlavní školy.¹⁰

Dle Slaměnikových slov v jeho autobiografické knize jej v mládí silně ovlivnili dva muži, které považoval za svůj vzor. Prvním z těchto mužů byl Slaměnikův učitel z učitelského ústavu František Schmied, který v něm vzbudil hluboký zájem o další vzdělávání. Druhým Slaměnikovým vzorem byl Jan Fiala, vzorný kněz a děkan na Slaměnikově prvním učitelském působišti v Kroměříži.¹¹ Výrazný vliv ještě před nástupem na první učitelské působiště na Slaměnika měly také osobnosti působící na olomouckém Slovanském gymnáziu jako například J. E. Kosina, J. Havelka, J. Sytko a další, se kterými později aktivně spolupracoval v učitelských spolcích na Moravě.¹²

⁹ Tamtéž, s. 88–90.

¹⁰ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnik: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 6–7.

¹¹ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřezu: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 147–149.

¹² LAPÁČEK, Jiří. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.: ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., s.81–83.

3. Učitelská působišť Františka Slaměníka

František Slaměník za dobu své učitelské praxe působil hned na několika školách v okolí Přerova. Od roku 1863 pracoval jako podučitel na dívčí hlavní škole v Kroměříži. Mezi lety 1872–1873 vyučoval na německé měšťanské škole dívčí v Kroměříži. Dále působil mezi lety 1874–1884 jako řídící učitel na škole v Kojetíně, a v roce 1885 se dostal na post ředitele měšťanské školy chlapecké a dívčí v Přerově.¹³

3.1. Kroměříž

Po dokončení přípravy na učitelské povolání Slaměník hledal pracovní místo. Původně měl získat místo podučitele na nově zřízené hlavní škole ve Valašském Meziříčí. Tato hlavní škola ale nakonec z finančních důvodů nebyla k 1. říjnu zřízena, jak bylo původně plánováno. Slaměník tak musel hledat na ostatních školách v okolí. Hledání bylo z počátku velmi obtížné, ale nakonec náhodou v Přerově objevil inzerát týkající se konkurzu na místo řídícího učitele, učitele a také dvou podučitelů při nově zřízené utrakvistické dívčí farní škole v Kroměříži. Na tento inzerát tedy Slaměník okamžitě zareagoval a 7. října již osobně podal žádost o podučitelské místo na městské radnici v Kroměříži. Jak dokládají Slaměníkova slova v jeho knize, tak na něj město Kroměříž udělalo dojem hned při první návštěvě: *„Rozveselen odcházím, abych se rozhlédl po městě, mně dosud neznámém, jež se mi tuze líbilo. Přerov proti Kroměříži připadal mi jako vesnice. A což teprve zámecká zahrada! Ač zeleň stromů a Křovin valně již přecházela do žlutava, přece jen park byl rozkošný a já několikrát si povzdechl:>> Kterak bych byl šťasten, kdybych se sem dostal! <<“¹⁴ Toto přání se Slaměníkovi splnilo o dva týdny později, když mu pan učitel Koblíha přinesl s blahopřáním dekret, jež právě přišel z přerovské pošty. Slaměník tak byl přijat na místo podučitele na dívčí škole v Kroměříži, a za několik dní se již stal obyvatelem tohoto města.¹⁵*

Kroměřížská dívčí hlavní škola byla oficiálně otevřena 1. listopadu 1863. Slaměník se účastnil jejího slavnostního otevření, které se konalo o dva dny později – 3. listopadu 1863. Tohoto slavnostního aktu se kromě žáků a učitelského sboru účastnil probošt od sv. Mořice Jan Henniger z Ebergu, dostavila se také městská rada s obecním výborem a také výbor dam, jejichž

¹³Encyklopedie.brna.cz: František Slaměník [online]. 2016 [cit. 2021-9-8]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=349.

¹⁴ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřezě: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 106.

¹⁵ Tamtéž, s. 101–106.

úkolem na nově otevřené dívčí škole byla výuka ručních prací, která zde byla zavedena nově, a pro tehdejší moravské školství byla novinkou. Kromě probošta Hennigera a Purkmistra Lažnovského zde pronesl proslov také farář a kapitolní děkan Jan Fiala. Jediný Fiala svůj proslov pronesl česky. To že mluvil pouze v českém jazyce dle Slaměníka velmi nelibě nesla přítomná městská rada, neboť jí tehdy velmi záleželo na německém rázu nové školy. Městská rada proto nařídila nově založené škole, aby i přes to, že v první třídě bude vyučovacím jazykem čeština, byly při názorném vyučování všechny osoby a věci pojmenovávány mimo českého jazyka také v jazyce německém, aby děti nasbíraly co nejrychleji slovní zásobu, kterou budou později potřebovat.¹⁶

Jakmile vyučování na nové škole započalo, dívky byly rozděleny dle stáří do čtyř tříd. Slaměníkovi byla přidělena první třída, do které patřilo 103 dívek – povětšinou šestiletých. K této třídě byla přiřazena prostorná učebna, která by byla schopna pojmut až 200 dětí. Nacházely se zde velmi dlouhé lavice (tj. přes celou šířku učebny) mezi kterými nebyla mezera, tudíž nebyl možný přístup k dětem sedícím uprostřed. Tyto informace svědčí o tom, že pedagogické začátky Františka Slaměníka nebyly jednoduché. On sám se dle svých slov v díle „Vzpomínky starého učitele“ považoval za pokrokového učitele, a na výuku se co nejdůkladněji připravoval. „*Jako každý horlivý nováček učitel, jenž ještě v živé paměti chová všechny zásady paedagogicko-didaktické, vštípené mu v ústavě, i já domníval jsem se plnou měrou býti tím, čím mě vysvědčení býti pravilo, t.j. h o t o v ý m již učitelem, jehož, koná-li všechny své povinnosti svědomitě, zdar minouti nemůže.*“¹⁷ Ale i tak byl brzy Slaměník kritizován některými rodiči svých žákyň, kterým se nelíbilo, že se děti neučí podle slabikáře, jak tomu bylo zvykem. Následně mu rodiče vytýkali jeho další metody výuky. Dle slov samotného Slaměníka, kterému tehdy bylo 19 let, byl jeho první rok roli podučitele velmi náročný, ovšem druhý rok byl o mnoho náročnější než ten první, jelikož nyní vyučoval v první třídě bezmála 200 dětí.¹⁸

K výraznému zlepšení pro Slaměníkovo působení na této dívčí škole došlo ve školním roce 1866/1887. Společně s druhým podučitelem totiž děkanu Fialovi vyložil pedagogické a didaktické důvody pro to, proč by neměli učit stále jen nejnižší ročníky, a proč by vrchním učitelům neměly stále zůstat ročníky vyšší. Děkan Fiala ani vrchní učitelé neměli námitek, a tak mělo dojít k výměně. Avšak o následujících prázdninách Slaměník onemocněl a začal se

¹⁶ Tamtéž, s. 110–111.

¹⁷ Tamtéž, s. 113

¹⁸ Tamtéž, s. 114–116.

obávat blízké smrti. Dle svých slov se Slaměník zaobíral myšlenkou na smrt celé dva roky, avšak jeho motivace k práci ani přes nemoc neochabla. Navíc následující školní rok měl Slaměník začít poprvé vyučovat žákyně čtvrtého ročníku, což považoval za dovršení prvního období své počáteční školské činnosti.¹⁹

Ve školním roce 1867/1868 měl tedy Slaměník ve třídě již jen 59 dívek, neboť ty dle jeho slov „nejslabší“ zůstaly v ročnicích nižších. Žákyně měly Slaměníka rády, jelikož jeho vyučovací hodiny byly jiné než ostatních učitelů. Slaměník dětem totiž rád povídal zajímavosti namísto pouhého učení informací nazpaměť. Jelikož tehdy neexistovaly téměř žádné předpisy jak a čemu vyučovat, mohl o těchto otázkách rozhodovat sám učitel. Kromě jazyka, počtů a krasopisu, tedy mohl vyučovat, co uznal za vhodné. Jelikož pro rodiče Slaměníkových žákyň bylo naprosto stěžejní, aby jejich dcery ovládaly německý jazyk, musel se zaměřit nejvíce právě na němčinu. Snažil se tedy to, co již žákyně dobře uměly v českém jazyce vyjadřovat také v jazyce německém. Tuto práci Slaměník popisoval jako úmornou a obtížnou, ale nakonec díky jeho vytrvalosti a péči jeho žákyň, dovedly dívky na konci roku říci téměř vše, čemu se naučily, jak v českém, tak v německém jazyce. Koncem července se konaly veřejné zkoušky, které všechny dívky úspěšně složily. Děkan Fiala průběh zkoušek pozoroval a na závěr žákyně za jejich péči pochválil. Pochvalu děkana sklídl za svou práci také jejich učitel – František Slaměník, který byl tehdy na výsledky své práce velmi hrdý.²⁰

3.1.1. Slaměníková mimoškolní činnost v Kroměříži

Slaměník se ale v Kroměříži nezabýval jen učitelstvím, věnoval se také mnoha jiným aktivitám. Jako například překladatelství. S překlady začal Slaměník již v roce 1865, kdy překládal periodikum „Die freie Gemeinde“, které podávalo samosprávným úřadům informace o tom, jaká mají práva a povinnosti, jak mají jednat s dalšími úřady, zemským výborem apod. Tehdy dvacetiletému Slaměníkovi byla svěřena česká vydání tohoto periodika pod názvem „Svobodná obec“. Slaměník tak vykonával funkci nejen překladatele, ale také korektora a pořadatele listu. Tento časopis, vydávaný jednou za 14 dní, po dvou letech zanikl.²¹

¹⁹ Tamtéž, s. 141–143.

²⁰ Tamtéž, s. 144.

²¹ CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše budte požehnány: sborník obce Radslavic vydaný na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s., s. 27.

Dále se podílel na sestavování modlitební knihy. O pomoc Slaměníka totiž požádal kaplan Buřinský, který se chystal na vlastní náklad modlitební knihu vydat. Jelikož příliš neovládal češtinu, vyhledával klasické německé modlitby, které Slaměník následně doplnil několika francouzskými. Hlavním Slaměníkovým úkolem bylo toto vše převést do českého jazyka.²²

Kromě překládání z němčiny se Slaměník v Kroměříži také věnoval soukromému domácímu vyučování v bohatých německých rodinách. Například vyučoval český jazyk děti z rodiny hrabat Seilernů. Tato práce Slaměníka velmi obohatila po stránce sebevzdělávání, ale také po stránce společenského chování, navíc díky ní Slaměník získal značné učitelské sebevědomí, které později využil na svých dalších učitelských působištích.²³

Mimo pedagogickou praxi, překladatelství a práci na modlitební knize, se František Slaměník také aktivně zapojil do činnosti několika spolků. Angažoval se například jako pokladník pěveckého sboru Moravan nebo také jako člen divadelního spolku. Velmi významnou byla jeho zásluha na založení okresního učitelského spolku hejtmanství kroměřížsko-přerovského. V tomto učitelském spolku působil nejprve jako jednatel, později ale začal vykonávat funkci předsedy, ve které setrval třicet let.²⁴

Roku 1870 se František Slaměník účastnil historicky prvního českého sjezdu učitelstva, který se konal v Praze.²⁵ Tento sjezd měl dvojí účel. Prvním důvodem sjezdu bylo výročí úmrtí Komenského, druhým bodem na programu sjezdu měl být výchovný úkol národní školy.²⁶ Následující rok se tento sjezd konal v Přerově – ve městě, kde pobýval, studoval a vyučoval učitel národů, Jan Amos Komenský. Sjezd probíhal ve dnech 16.–18. srpna 1871 a byl spojen oslavou Komenského u příležitosti připomenutí výročí jeho smrti, jelikož v této době bylo

²² SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 141–143.*

²³ CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše bud'te požehnány: sborník obce Radslavic vydaný na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka.* Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s., s. 27.

²⁴ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově.* Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 6–7.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměník zakladatel muzea Komenského v Přerově,* *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově.* Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s.16.

oficiální informací, že Komenský zemřel v roce 1671, avšak později bylo zjištěno, že Komenský zemřel o rok dříve, tedy v roce 1670. „*Více než 1000 delegátů z Čech, Moravy a ze Slezska si vytklo za jeden z nejnáléhavějších úkolů: probudit a prohloubit zájem o J. A. Komenského nejen u učitelstva, ale i u široké veřejnosti.*“²⁷ Přerovský sjezd tak můžeme označit za významný mezník národního uvědomování českého učitelstva, jelikož právě odtud pochází popud ke zvýšení snahy učitelů propagovat myšlenky J. A. Komenského.²⁸

František Slaměník se stále nepřestával vzdělávat, uvědomoval si mezery ve svých vědomostech, a tak se v průběhu svého pobytu v Kroměříži začal učit francouzsky a latinsky a později také anglicky. V roce 1872 si v Olomouci zvýšil svou kvalifikaci, jelikož úspěšně složil doplňovací zkoušku a také zkoušku způsobilosti pro měšťanské školy prvního oboru – čeština – zeměpis – dějepis. Kromě zvýšení kvalifikace Slaměníkovi tato zkouška přinesla také nové kontakty, jelikož měl možnost seznámit se s předními olomouckými profesory.²⁹ Od roku 1873, kdy proběhly oslavy 400. výročí narození Mikuláše Koperníka, se Slaměník začal věnovat také pozorování hvězdné oblohy. Dále v roce 1874 absolvoval hospodářsko-zahradnický kurz pro učitele v rakouském Mödlingu. Veškeré zvyšování profesní kvalifikace Slaměníka se projevilo také na jeho práci, za kterou byl v roce 1879 oceněn vyznamenáním okresního školního rady.³⁰

²⁷ HÝBL, František a Jiří LAPÁČEK. *Soupis komenián.* V Přerově: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1992., s.7.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově.* Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.7.

³⁰ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměník zakladatel muzea Komenského v Přerově,* *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově.* Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s.17.

3.2. Kojetín

V roce 1873 se Slaměnik přihlásil do konkurzu na pozici nadučitele v Kojetíně. Na toto místo byl vybrán z celkem šesti uchazečů, ze kterých byl jak věkem, tak služebně nejstarším.³¹ Slaměnikovým novým působištěm se tak stala rozšířená pětitřídní česká národní škola v Kojetíně. Ve vzpomínkách starého učitele Slaměnik sám popisuje, jak těžký pro něj byl odchod z Kroměříže, města, které si tak moc oblíbil, do Kojetína, který byl oproti jeho předchozímu působišti tak prostý a zdejší atmosféra dle něj byla velmi maloměstská. První dojem, který na Slaměnika udělala místní škola, také nebyl příliš dobrý. O Kojetínském školství psal, jako o školství pokrokem posledního desetiletí nedotknutém. Do Slaměnikova příchodu na pozici nadučitele totiž zdejší škola nedisponovala žádnými školními pomůckami a vyučovací výsledky zde byly mnohdy naprosto nedostatečné. Školní budova byla tehdy také nedostatečná, ač nebyla stará. Obec původně plánovala postavit novou školní budovu, ale nakonec došlo ze strany obce k rozhodnutí raději odkoupit hostinec na náměstí a přestavět jej na školu za vynaložení nižších nákladů.³²

O dva roky později byl Slaměnik jmenován správcem této školy. Jako správce se zde potýkal s problémy jak na úrovni materiálního vybavení školy, tak na úrovni sociální. Zároveň se musel vypořádat s častou nepřízní radních, některých učitelů a také některých místních občanů. Po svém příchodu na místní školu zavedl mnoho změn ve výuce, avšak s velkým nadšením kolegů se nesetkal. Požadoval po nich například, aby dohlíželi nad žáky již před začátkem vyučování, aby žákům zadávali domácí úkoly a ty následně opravovali. To ale místní učitelé považovali za zbytečnou práci navíc. Dle slov Slaměnika ho stálo mnoho přesvědčování a přemlouvání, aby tak jeho kolegové nekonali jen z pouhého přinucení.³³

František Slaměnik si jako správce školy v Kojetíně vytyčil dva hlavní cíle – modernizovat školní budovu a zavést povinnou školní docházku trvající osm let. Místním zvykem totiž bylo děti po dvanáctém roku věku do školy již neposílat.³⁴ K této problematice se Slaměnik vyjádřil například na Sjezdu Moravského učitelstva v Příboře. Povinnou osmiletou

³¹ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s.218–219.

³² Tamtéž, s. 218–228.

³³ Tamtéž.

³⁴ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnik: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 8.

školní docházku považoval za velmi důležitou, jelikož bez ní by se dle jeho slov školství nemohlo dále vyvíjet a posouvat kupředu. Byl přesvědčen, že by kratší školní docházka negativně působila na celé školství – vedla by podle něj například k redukci 6-8 třídních škol, a i učitelské ústavy by pak dle něj mohly být zkráceny o jeden ročník, to by mohlo vést k vypuštění některého učiva, a nakonec by tyto změny mohly negativně ovlivnit i učitelské platy. Slaměnik si také stěžoval na to, že v některých obcích (jako například na jeho tehdejší učitelském působišti) je sice teoreticky povinná osmiletá školní docházka ustanovena, ale praxe tomu neodpovídá, jelikož někteří žáci například školu navštěvovali jen v zimě.³⁵

I přes značné překážky se tyto cíle Slaměnikovi podařilo naplnit. Dokonce se mu podařilo ve škole vybudovat tělocvičnu s moderním vybavením v podobě různého sportovního nářadí. Toto „tělocviště“ bylo první svého druhu na území Hané a stalo se tak vzorem pro ostatní školy v okolí. Mimo jiné Slaměnik dal v Kojetíně také podnět k založení nedělní pokračovací školy, která byla později přeměněna na živnostenskou pokračovací školu.³⁶

Období, které Slaměnik trávil v Kojetíně pro něj nebylo významné pouze z hlediska kariéry, ale také v oblasti jeho soukromého života, jelikož se roku 1875 oženil s Františkou Lorencovou, která pocházela z Brodku u Prostějova a o rok později se jim narodil syn. Krátce po svatbě se se svou ženou vydal na šest týdnů dlouhou cestu do Itálie. Novomanželé tehdy společně navštívili mnoho italských měst – Terst, Benátky, Padovu, Bolognu, Florencii, Pisu, Řím, Neapol, Janov, Turín, Miláno i Veronu.³⁷

Působení Slaměníka na škole v Kojetíně bylo vrcholem jeho dosavadní pedagogické práce, jelikož se mu zde podařilo modernizovat místní školu a také změnit názor místních obyvatel a jejich poněkud zastaralé vnímání vzdělání. Podařilo se mu také pozvednout úroveň vzdělávání na místní škole a docílil také toho, že jeho žáci později dosahovali výborných

³⁵ SLAMĚNÍK, František. O věcech, které překážejí zdárnému a přirozenému rozvoji školstva moravského. *Komenský: časopis pro učitele základní školy*. Brno: Academie Jana Amose Komenského, oblast Brno, 1881, č.37, s.1–5, ISSN 0323-0449.

³⁶ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnik: 1845–1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 8.

³⁷ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s.239–240.

výsledků na středních školách.³⁸ Například mnoho z žáků později navštěvovalo české gymnázium v Olomouci, jiní byli přijati například na vyšší průmyslovou školu v Praze nebo do učitelského ústavu.³⁹

Díky všem těmto úspěchům byl již Slaměník známý i mimo Kojetín. Pozornost na sebe upoutal také svým aktivním působením ve Spolku moravských učitelů v Olomouci, ale také svou redaktorskou činností při vydávání časopisu *Komenský* (od roku 1880) nebo svým slavnostním projevem při odhalení sochy Jana Amose Komenského v Přerově (v srpnu 1874) a v neposlední řadě také předsednictvím v Ústředním spolku jednot učitelských na Moravě. Díky všem těmto zmíněným aktivitám a úspěchům byl František Slaměník vybidnut přerovským ředitelem gymnázia, Jakubem Škodou, k tomu, aby se ucházel o místo správce na přerovské české měšťanské škole. Slaměníkova žádost byla schválena všemi příslušnými orgány a stal se tak správcem místní české měšťanské školy.⁴⁰

3.3. Přerov

Lepší pracovní podmínky získal Slaměník v roce 1884 v Přerově, který se stal jeho posledním učitelským působištěm. Byl zde totiž jmenován ředitelem měšťanských škol. Z Kojetína do Přerova přesídlil Slaměník rád, jelikož si již v mládí město Přerov oblíbil, nejen kvůli tomu, že v jeho době šlo o národnostně nejuvědomělejší město na území střední Moravy, ale také jej velmi zajímala historie Přerova – zejména 16. a 17. století, kdy zde pobýval Jan Blahoslav, Karel starší ze Žerotína a také Jan Amos Komenský.⁴¹

Školské poměry byly v Přerově zcela jiné než v Kojetíně a Slaměník byl z počátku ze svého nového působiště nadšený, jelikož Přerov považoval za pokrokové město investující do vzdělání. Za krátkou dobu ale zjistil, že město neinvestuje ve stejné míře do nákladných středních škol a do škol obecných a měšťanských. Tudiž jej čekala náročná práce stejně jako

³⁸ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 8.

³⁹ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřezu: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 250.

⁴⁰ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 8–9.

⁴¹ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměník zakladatel muzea Komenského v Přerově*, *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově*. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 18.

před 11 lety v Kojetíně – především spojená s materiálním vybavením školy, které bylo velmi nákladné. Slaměník se stejně jako v Kojetíně ani v Přerově nesetkal s nadšením obecního výboru, který se zakoupením nákladného vybavení nesouhlasil. Za Slaměníka se často přimlouval ředitel místního gymnázia Jakub Škoda, po Škodově smrti se mu ale žádné podpory nedostávalo. Nepříznivou situaci týkající se materiálního vybavení se Slaměník snažil řešit například tak, že v roce 1886 zřídil zvláštní školní fond na nákup školních potřeb.⁴²

3.1.1. Měšťanská škola Slaměníkova

Měšťanská škola Slaměníkova byla založena v roce 1884. O podání návrhu zastupitelstvu města se tehdy zasloužil Jakub Škoda, ředitel místního gymnázia.⁴³ Vznik trojtřídní měšťanské chlapecké školy a trojtřídní měšťanské dívčí školy pod společnou správou byl tehdy schválen Zemskou školní radou v Brně a tyto měšťanské školy se tak staly jedněmi z prvních českých měšťanek na území střední a severní Moravy. František Slaměník byl prvním ředitelem této nově vzniklé měšťanské školy.⁴⁴

3.2.2. Obecná škola chlapecká Komenského

Obecná škola chlapecká Komenského byla otevřena ve školním roce 1885/1886, sídlila na Komenského třídě. Děti se zde vzdělávaly v pěti postupných ročnících, které vznikly z poboček 1. chlapecké obecné školy. Ke každé z pěti tříd náležel také jeden učitel. Při zvyšujícím se počtu žáků byly vytvářeny v případě potřeby paralelní třídy téhož ročníku. Nejprve se jednalo o prozatímní řešení, které se následně stávalo definitivním. V případě, že měla škola u všech tříd definitivní paralelní pobočky více než pět let, škola usilovala o její rozdělení na dva subjekty. Takovéto rozdělení bylo správci školy podporováno, jelikož práce s menším počtem tříd byla klidnější a učitelé mohli své žáky lépe poznat. Navíc rozdělení

⁴² SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 344–346.

⁴³ *Osobnost a město: úloha osobnosti v rozvoji měst na Moravě v 19. století a první polovině 20. století: sborník příspěvků z odborné konference: Kroměříž, 3. října 2019*. Kroměříž: Moravský zemský archiv Brno – Státní okresní archiv Kroměříž, [2020], ©2020. 165 stran. ISBN 978-80-88145-43-1., s. 78.

⁴⁴ FIŠMISTROVÁ, Věra et al. *Dějiny přerovského školství*. 1. vyd. V Přerově: Muzeum Komenského, 2012. 207 s. ISBN 978-80-87190-21-0., s.44–48.

zjednodušovalo i vyřizování administrativních záležitostí školy, což ocenili zejména řídicí učitelé, kteří kromě řízení samotné školy navíc vedli některou ze tříd.⁴⁵

Pozici řídicího učitele 2. obecné školy vykonával Jan Martilík, který ale hned v následujícím roce odešel na místo správce 1. obecné školy a od následujícího školního roku 1894/1895 bylo místo řídicího učitele přiděleno Františku Slaměnikovi. Do roku 1900 byla chlapecká škola připojena ke Slaměnikově škole měšťanské s níž společně užívala stejnou budovu. V roce 1900 ale došlo ke změně, jelikož pro měšťanskou školu byla vystavena nová budova v Palackého ulici a školy se od sebe opět oddělily. Místo Slaměníka začal funkci řídicího učitele obecné chlapecké školy vykonávat Jan Stoll.⁴⁶

V době, kdy působil Slaměnik jako řídicí učitel v Přerově, se setkal se svým pozdějším následovníkem Josefem Krumpholcem. Mimo jiné se můžeme díky tomuto přerovskému pedagogovi dozvědět, jakým byl Slaměnik učitelem, jak se choval ke svým žákům i podřízeným. Krumpholc jej ve svém příspěvku ve sborníku obce Radslavic vydaném u příležitosti výročí narození Slaměníka popsal jako přísného učitele vyznačujícího se svou vůdčí povahou, pro kterého byla kázeň žáků naprosto zásadní. Dle Krumpholcových slov Slaměnik jako ředitel na měšťanské škole v Přerově, dohlížel na žáky i před svými hodinami, nenechával je totiž o přestávce ve třídě samotné, ale stál během přestávky na pódiu a žáky pozoroval. Žáci měli po dobu přestávky povoleno sedět na svých místech, opakovat si učivo anebo si potichu povídat. K takovému dohledu nad žáky vedl i ostatní učitelé na své škole. Krumpholc také uvádí, že s tímto přísným dozorem nad žáky i o přestávkách nesouhlasil, a nechápal tuto přehnanou přísnost u tak dobrého ředitele jako byl Slaměnik. Až později si vše vysvětlil tím, že tuto kázeň a klid vyžadovaly Slaměnikovi studijní práce v muzeu, které se v té době ještě nacházelo v budově školy. Proto byl Slaměnik nucen dbát o neustálý klid ve veškerých prostorách školy. Krumpholc ve svých vzpomínkách také dodal, že měl Slaměnik své žáky rád, a na výletech a podobných mimoškolních příležitostech často vtipkoval, byl k žákům velmi pozorný, ochotný a shovívavý. Na tyto různé školní výlety a vycházky kromě žáků brával také svou ženu a děti. Krumpholc Slaměníka popsal také jako k učitelskému sboru velmi přívětivého ředitele. Dle jeho slov navštěvoval učitele v hodinách z důvodu hospitace jen velmi krátce. Obvykle prý vstoupil do třídy ke konci hodiny, chvíli třídu pozoroval a poslouchal, do hodiny nezasahoval a nic si nezapisoval. Hospitační správy psal stručné a nenacházely se v nich žádné

⁴⁵ Tamtéž, s. 30–31.

⁴⁶ Tamtéž.

výtky. Měl-li nějaké výhrady k průběhu hodiny upozornil na ně učitele během přátelského rozhovoru mimo porad. Krumpholc popisuje také to, že v otázce známek se Slaměník často zastával žáků a mnohdy s určitým vysvětlením dokázal horší známku zlepšit a zachránit tak některého žáka před propadnutím.⁴⁷

František Slaměník byl typem člověka, který získával životní zkušenosti od starších a zkušenějších lidí, kteří jej obklopovali nebo s nimi spolupracoval ať už v prostředí školy, učitelských organizací nebo v kulturně výchovných spolcích. Svě starší kolegy vždy nesmírně obdivoval, a tak později bezmeznou důvěru a oddanost ke starším kolegům považoval za naprosto samozřejmou a vyžadoval ji také od svých podřízených, což ale neznamenal, že by se k nim choval nadřazeně či povyšně, jak později naznačovali někteří z odpůrců tohoto významného pedagoga.⁴⁸

⁴⁷ CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše budte požehnány: sborník obce Radslavic vydaný na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s., s. 26–31.

⁴⁸ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.: ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., s.81–83.

4. Rodina Františka Slaměníka

Svou manželku, Františku Lorencovou, Slaměník ve svých vzpomínkách popisoval jako obětavou matku, která se starala o děti, když on sám neustále pracoval. Dodal, že právě díky ní a její starostlivosti a péči o jejich děti, se mohl naplno věnovat svým různým pracím. Během deseti let Slaměníkova žena porodila sedm dětí, z nichž jediné byla dívka. Dvě děti zemřely ve velmi útlém věku, druhorozený syn František zemřel ve 13 letech a syn Jaromil ve 25 letech.⁴⁹

Slaměník se snažil vést své vlastní děti stejně jako své žáky – zejména svého nejstaršího syna Jana, který později navštěvoval gymnázium, ale s prospěchem zpravidla sotva dostatečným. Situace se ale změnila, když se vymknul z bezprostředního vedení otce a začal studovat práva v Praze. Během šesti let dokončil studium práv dokonce s vyznamenáním, doktorát získal dříve, než oslavil 25. narozeniny, a rok poté složil také zkoušku soudcovskou. Na základě této zkušenosti, kdy Slaměník uznal, že se mu pedagogické působení na syna nedařilo dle jeho původních představ, se rozhodl změnit způsob výchovy, a svým mladším synům dopřával více volnosti a samostatnosti. To se mu nakonec osvědčilo.⁵⁰

Ve svých vzpomínkách se Slaměník také zmínil o svém přání, aby každý z jeho čtyř synů vystudoval jednu z univerzitních fakult. Toto přání se mu nesplnilo, jelikož syn Jaromil se v patnácti letech rozhodl stát se zahradníkem. S tím Slaměník původně nesouhlasil, syna přemlouval k dalšímu studiu, ale nakonec jej nechal nastoupit do půlroční praxe k zahradníkovi a o rok později na vyšší zahradnickou školu do Lednice. Studium spojené s manuální prací Jaromila nadchlo, brzy se mu podařilo získat práci ve Vídni, a ve svém oboru byl úspěšný. Jako zahradní architekt pracoval ve Vídni delší dobu a později se usadil v Přerově, kde navrhoval nejen plány soukromých zahrad, ale také například lázeňského parku v Luhačovicích či hraběcí zahrady v Holešově. Bohužel, jak již bylo zmíněno, v pouhých 25 letech zemřel na mozkovou mrtvici.⁵¹

Další ze Slaměníkových synů – Cyrill, se dle slov jeho otce od svých bratrů lišil velkou pílí a zálibou v náboženství. Nebylo proto překvapením, že se rozhodl nadále věnovat

⁴⁹ SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 339.

⁵⁰ Tamtéž, s. 339–342.

⁵¹ Tamtéž, s. 339–342.

náboženství i po studiu gymnázia, a tak studoval bohosloveckou fakultu v Praze. Poslední ze Slaměnkových synů – Amos také získal univerzitní vzdělání, konkrétně na lékařské fakultě.⁵²

⁵² Tamtéž, s. 343.

5. František Slaměník jako propagátor díla Učitele národů

František Slaměník bývá řazen mezi první komeniologů na Moravě a zároveň bývá označován za jednoho z nejnadšenějších šířitelů díla Jana Amose Komenského na přelomu 19. a 20. století.⁵³ Jeho velkou autoritou v tomto směru byl Fr. Jan Zoubek, první český komeniolog. S některými dalšími badateli v tomto nově vzniklém oboru z řad svých vrstevníků byl Slaměník nejen v pracovním ale také přátelském kontaktu – například s Josefem Šmahou. Na rozdíl od těchto komeniologů, František Slaměník neabsolvoval univerzitní vzdělání, ale pouze dvouletý učitelský kurz, tudíž se k širším vědomostem i osvojení cizích jazyků musel dopracovat svým neustálým sebevzděláváním.⁵⁴

Během své komeniologické činnosti vycházel především z tehdejší otevřené problematiky, jelikož mu šlo zejména o hlubší objasnění životopisu Komenského, ve kterém tehdy existovalo mnoho mezer. Slaměníkovi se nepodařilo bádání o Učiteli národů nijak zásadně obohatit, ale vykonal mnoho práce spojené s popularizováním jeho myšlenek. Velmi významným bylo Slaměnikovo zkoumání pobytu Komenského ve Fulneku, nebo také obrovský zájem o otázku hrobu Komenského v Naardenu, kterým později zprostředkoval po něm následujícím badatelům velmi užitečný materiál pro srovnání.⁵⁵

Slaměník propagoval dílo Učitele národů především těmito způsoby: uveřejňováním vybraných částí z jeho děl, překládáním jeho prací z češtiny do němčiny a také referáty o nově vydaných spisech týkajících se života a díla Jana Amose Komenského. U příležitosti výročí 300 let od narození Komenského začal v časopise Komenský vydávat výňatky z děl Učitele národů pod názvem „Komenský ve svých spisech“. Dle výňatků, které Slaměník vybíral je patrné, jaká tematika ho v díle Komenského nejvíce zaujala. Byla to především díla určená příslušníkům jednoty bratrské, zejména v dobách pro jednotu nejtěžších. Z toho lze vydedukovat, že Komenský byl pro Slaměníka mnohem významnější jako vlastenec než jako

⁵³ HÝBL, František. Sedmdesát let od smrti Františka Slaměníka. *Kultura Přerova*. 01.07.1989, 7(32), s. 106–107.

⁵⁴ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. Učitel FRANTIŠEK SLAMĚNÍK zakladatel muzea Komenského v Přerově, *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově*. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, Přerov, 1962, s.53–55.

⁵⁵ Tamtéž.

pedagog a myslitel. Slaměnik se nikdy výrazně nesoustředil na studium pedagogických děl Komenského, a tudíž s pedagogickým dílem Komenského příliš neseznamoval ani učitelstvo.⁵⁶

Na pedagogické myšlenky Komenského se ale Slaměnik zaměřil například v článku „J. J. Pestalozzi“, který přednesl v roce 1896 na schůzi kroměřížsko-přerovského učitelského spolku. Hodnotil zde Pestalozziho význam ve srovnání s Komenským. Uvedl, že oba tito významní pedagogové považovali všeobecné vzdělání za nástroj ke zlepšení společenských poměrů. Avšak zdůrazňoval, že přístup Komenského byl zaměřen racionálně, zatímco Pestalozziho přístup byl zaměřen emocionálně.⁵⁷

5.1. Slaměnikova činnost ve Společnosti Komenského v Berlíně

Na počátku 20. století byl Slaměnik znám díky své komeniologické práci i za hranicemi českých zemí, o čemž svědčí i pozvání dr. Kellera na ustavující schůzi nové „Společnosti Komenského v Berlíně“.⁵⁸ Dr. Ludwig Keller byl iniciátorem vzniku této společnosti, která byla založena v roce 1981, a dle jeho slov měla být živým pomníkem Jana Amose Komenského.⁵⁹ O této ustanovující schůzi se ještě Slaměnik mnohokrát zmiňoval a psal o ní ve svých člancích. Kriticky hodnotil například zastoupení Rakouska-Uherska na této ustanovující schůzi, které dle něj bylo nedostatečné.⁶⁰

Již na této ustanovující schůzi došlo k polarizaci přítomných na dvě skupiny v otázce toho, zda by Společnost Komenského měla být čistě německým spolkem nebo by měla být internacionálního charakteru. Názor, že by společnost měla být výhradně německým spolkem, zastávali zejména zástupci z Durynska, naopak pro mezinárodní charakter společnosti byli čeští zástupci.⁶¹ Do této diskuse se aktivně zapojil i Slaměnik. Své vyjádření v diskusi popisuje ve

⁵⁶ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměnika*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. příl., s. 7–11.

⁵⁷ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměnik zakladatel muzea Komenského v Přerově*, Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 21.

⁵⁸ Tamtéž, s. 34–37.

⁵⁹ KORTHAASE, Werner. *Berlínská mezinárodní společnost Komenského: 1891-1934*. Praha: Karolinum, 1992. 52 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7184-728-3., s.5.

⁶⁰ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměnik zakladatel muzea Komenského v Přerově*, Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 34–37.

⁶¹ Tamtéž.

„Vzpomínkách starého učitele takto: „*I řekl jsem, že Komenský náleží všem národům a že dnešního dne – za neutěšených poměrů národnostních – jen jediné jméno způsobilo, slučovati národy v Evropě, a to jest jméno Komenského; proto vyslovuji přání, aby společnost měla ráz mezinárodní a aby ve představenstvu jejím zastoupeni byli všickni národové evropští, a ovšem též my Čechové, krajané Komenského.*“⁶² Nakonec byl Slaměnikův návrh přijat, a všichni přítomní čeští zástupci byli přijati do širšího představenstva a byli pravidelně zváni ke všem poradám. Slaměnik jezdil na zasedání do Berlína téměř každoročně. Snažil se pro Společnost Komenského získat nové členy, a přál si, aby v časopise společnosti zvaném „*Monatshefte der Comenius Gesellschaft*“ objevovaly vedle článků ve francouzštině či angličtině také články psané v českém jazyce.⁶³

Společnost Komenského byla původně plánována jako vědecké sdružení. Tento požadavek vědeckosti byl dán i postavením tzv. „diplomovaných členů“, kteří byli osvobozeni od pravidelných příspěvků, ale byli zavázáni trvale chránit „vědecký charakter“ společnosti.⁶⁴

Později se ale některé radikální listy vyjadřovaly negativně vůči Společnosti a vytýkaly jí, že „oslavuje Čecha“. Slaměnik byl dál přesvědčen, že Komenský je pojítkem mezi národy, ale situace se dále vyvíjela jinak. Společnost, která měla být původně mezinárodní se nakonec stala společností pouze říšských Němců. I přesto ale Slaměnik se Společností Komenského nadále udržoval kontakt, především kvůli zájmu o cenné informace o výsledcích nejnovějších komeniologických výzkumů, které jej velmi zajímaly, a také kvůli možnosti seznámení se se zajímavými odborníky.⁶⁵

Aktivní působení Slaměnika ve Společnosti můžeme považovat z národního i odborného hlediska za úspěch. K tomuto působení byl motivován vlastenectvím, jelikož hrdě kladl důraz na český původ Komenského. Rád překládal pro německé čtenáře díla Učitele

⁶² SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 363.

⁶³ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměnik zakladatel muzea Komenského v Přerově*, *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově*. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 34–37.

⁶⁴ KORTHAASE, Werner. *Berlínská mezinárodní společnost Komenského: 1891-1934*. Praha: Karolinum, 1992. 52 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7184-728-3., s. 9.

⁶⁵ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměnik zakladatel muzea Komenského v Přerově*, *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově*. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 34–37.

národů, jak z češtiny, tak z latiny. Jeho jméno bylo několikrát zmíněno na stránkách časopisu „Monatshefte der Comenius Gesellschaft“ a Slaměnik byl za svou práci pro Společnost Komenského dokonce oceněn diplomem. Stal se tak jejím diplomovým členem.⁶⁶

⁶⁶ Tamtéž.

6. František Slaměník a časopis Komenský

Jméno Františka Slaměníka je mimo pedagogickou činnost velmi silně spjato s časopisem Komenský. Toto periodikum bylo založeno profesorem Janem Havelkou v roce 1873. Podnět k založení časopisu, který by nesl jméno Učitele národů – Jana Amose Komenského původně vycházel od ředitele Slovanského gymnázia a zároveň předsedy Spolku moravských učitelů – Jana Evangelisty Kosiny. Na počátku existence Komenského byl časopis tištěn na náklad Jana Havelky v Knihtiskárně Kramáře a Procházky v Olomouci. Havelka intenzivně přispíval do každého vydaného čísla – jak pod svým vlastním jménem, tak pod pseudonymy, časopis také sám ilustroval. Po vydání prvních dvou ročníků časopis finančně prodělával: „Vydání 1. a 2. ročníku skončilo s finančním deficitem, který Havelka uhradil z rodinných peněz – věna své ženy (údajně šlo o 800 zlatých, což se rovnalo učitelskému platu za dva roky) Učitelé si Komenského objednávali, ale s placením už tak ochotní nebyli. Časopis pro učitelstvo česko-slovanské, zvláště moravské a slezské, jak zněl jeho podnázev, byl však velmi potřebný.“ (Klímová, 2020)⁶⁷

První a druhý ročník časopisu vyšly v letech 1873–1874. Zakladatel časopisu Havelka přestal jako redaktor působit v roce 1875, tedy po vydání třetího ročníku časopisu, na kterém již spolupracoval se spoluredaktorem Karlem Koblížkem. Poté došlo ke změně nakladatele a Komenský byl vydán znovu od prvního ročníku – v tzv. novém běhu. Pořadí ročníků ale bylo později srovnáno, jelikož po 2. ročníku nového běhu následoval 6. ročník.⁶⁸

Poté, co Havelka z vedení časopisu odstoupil, se na vedoucím postu vystřídali jeho další čtyři nástupci. Moravští učitelé si ale přáli, aby časopis vedl také učitel.⁶⁹ Jan Havelka tedy přišel s návrhem oslovit Františka Slaměníka, řídicího učitele v Kojetíně, což bylo zlomovým okamžikem v historii periodika, jelikož Slaměník následně vedl časopis celých 27 ročníků (od 1. července 1880 až do konce roku 1906). Práce Slaměníka pro časopis Komenský je opravdu úctyhodná, jelikož časopis od druhého ročníku vycházel jako týdeník Slaměník jej redigoval,

⁶⁷ KLÍMOVÁ, Jarmila. Historie pedagogického časopisu Komenský. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2020, 17(3), 54-57. ISSN 1214-6420., s.54–57.

⁶⁸ Tamtéž, s. 54.

⁶⁹ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 9-11.

ale psal i své příspěvky, významným obsahem Komenského se staly texty Slaměníka či jiných komeniologů propagující osobnost a dílo Jana Amose Komenského.⁷⁰

Během těchto téměř třiceti let se časopis Komenský několikrát veřejně postavil na stranu českého školství. Byl například prvním z listů, který protestoval proti návrhu změny zákona pro obecné školy, který v roce 1888 podával kníže Lichtenstein a dalších třicet členů říšské rady. Tento zákon měl zavést opět staré trivium, omezit většinu učiva a také zavést církevní spoludozor. Časopis Komenský se také zastával žen – učitelek, jelikož všechny ostatní listy byly v té době proti nim. A v neposlední řadě se časopis Komenský snažil o čistotu českého jazyka, který byl v té době potlačován německým jazykem. Slaměník se snažil o to, aby se v časopisu objevovaly články s českobratrskou tematikou.⁷¹

Sám Slaměník se nejvíce zaměřoval na Jana Amose Komenského. Napsal o něm mnoho článků, podařilo se mu ale také získat i příspěvatele z řad komeniologů. Nejvíce článků z těchto příspěvatelů do Komenského napsal Josef Šmaha. Jeho příspěvky jsou k nalezení téměř ve všech ročnících redigovaných Slaměnkem. Několikrát se mezi autory objevil také dr. Ján Kvačala, nejvýznamnější tehdejší komeniolog.⁷² Dále se Slaměník snažil o to, aby v Komenském publikovali nejrůznější autoři, kteří podporovali různé pedagogické směry a zajímali se o různé osobnosti s pedagogikou spjaté.⁷³

Komenský vycházel jednou týdně. Celkem obsahoval 32 stran z nichž 16 stran tvořilo samotný časopis a dalších 16 stran Přílohy Komenského. Prostřednictvím časopisu byli učitelé informováni o různých aktualitách týkající se jejich profese – například o různých schůzích či sjezdech nebo usneseních výborů jednotlivých okresních učitelských jednot. Kromě aktualit z oblasti školství přinášel časopis také články polemizující nad správností rozhodnutí zemské školní rady nebo například články kritizující různé problematické situace vyskytující se

⁷⁰ KLÍMOVÁ, Jarmila. Historie pedagogického časopisu Komenský. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2020, 17(3), 54-57. ISSN 1214-6420., s.54.

⁷¹ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 9–11.

⁷² NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměník zakladatel muzea Komenského v Přerově*, *Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově*. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 18.

⁷³ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 9–11.

v okresních učitelských jednotách a podobně.⁷⁴ „*Časopis Komenský, vydávaný Slaměnikem každý den o 32 stranách, se stal opravdovou tribunou národního učitelstva, šířitelem nejen pokrokových pedagogických proudů, ale i znalostí o životě a díle Učitele národů.*“⁷⁵

Za osmadvacet let, kdy byl Slaměnik redaktorem časopisu Komenský, redigoval celkem 53 svazků o rozsahu obdivuhodných 36 934 stran.⁷⁶ O časopis Komenský se Slaměnik nepřestal zajímat, ani v době, kdy již nebyl jeho redaktorem, a kdy se periodikum stalo majetkem družstva v Zábřehu. Slaměnik v té době žádal o to, aby časopisu bylo ponecháno jméno po Učiteli národů a aby byl vždy veden „duchem Komenského“.⁷⁷

6.1. Stručný vývoj časopisu Komenský od odchodu Františka Slaměníka po současnost

Postupně začala vznikat další periodika tohoto typu, a předplatitelé začali ubývat. Od 35. ročníku (tedy v roce 1907) začal časopis vést František Merta, pedagog, redaktor a spisovatel. V této době Merta působil ve vedení knihtiskárny v Zábřehu, která časopis koupila a tiskla jej od roku 1905. Merta pozměnil obsah časopisu, sehnal nové přispívající autory a podařilo se mu také zvýšit množství odběratelů. Od 36. ročníku také došlo ke změně ve vydávání – od školního roku 1907/1908 začal vycházet časopis jednou týdně od září do září (dle školních roků).⁷⁸

Po založení samostatného státu se hlavní náplní časopisu opět staly otázky vzdělávání a výchovy na národních školách a rozvoj československého školství. V tomto období ale opět došlo k poklesu odběratelů a časopis začal finančně prodělavat. Tento finanční deficit tentokrát hradilo družstvo z výtěžku knihtiskárny. V této době hrozilo zastavení vydávání časopisu, ačkoliv byl časopis pro učitele nyní více potřebný, jelikož byly do obecných škol zavedeny

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnik: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl. s. 22.

⁷⁶ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov : povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.: ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., s.81–83.

⁷⁷ *Věstník Ústředního spolku učitelských jednot na Moravě*. Brno: Ústřední spolek učitelských jednot na Moravě, 1918–1919, s.437.

⁷⁸ KLÍMOVÁ, Jarmila. Historie pedagogického časopisu Komenský. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2020, 17(3), 54–57. ISSN 1214-6420., s.55.

nové předměty jako například občanská nauka a výchova nebo ruční práce. Proběhlo několik nelehkých jednání a poté vydávání převzala Jednota učitelstva škol obecných na Moravě. František Merta v redakci Komenského zůstal, ale od 51. ročníku ji vedl Norbert Černý, pedagog a vlastivědný pracovník z Kroměříže. V tomto období se časopis zaměřoval především na metodickou a didaktickou stránku výuky na obecné škole, na školskou praxi. Jednotlivé rubriky byly věnovány všem vyučovacím předmětům. Ve školním roce 1923/1924 pak došlo ke změně ve vydávání časopisu a z Komenského se stal měsíčník. Každoročně vycházelo deset čísel (o prázdninách k vydávání nových čísel nedocházelo).⁷⁹

V roce 1926 došlo opět ke změnám. Z důvodu neshod mezi několika učitelskými organizacemi a následných přesunů jejich členů, došlo opět k poklesu odběratelů Komenského, což způsobilo finanční problémy vydavatele. Situace se vyvíjela, tak že se časopis pod záštitou Československé obce učitelské ve svém 54. ročníku částečně přeorientoval na periodikum určené pro učitele obecných a měšťanských škol na území celé republiky a všech vyučovacích předmětů. Logicky tedy došlo k rozšíření obsahu publikovaného právě pro potřeby učitelů základního vzdělávání a také k rozšíření redaktorů časopisu právě z řad těchto učitelů. Časopis tak získal mnoho nových abonentů a mohl tak být nadále vydáván – až do období okupace. V období protektorátu Čechy a Morava časopis Komenský nadále fungoval jako společné periodikum pro všechny učitele obecných škol. Avšak od roku 1943 následovala tříletá nucená pauza tohoto periodika, po které bylo vydávání znovu obnoveno 71. ročníkem. Hlavním redaktorem tohoto nového ročníku s podtitulem „Pedagogický časopis pro školy prvního stupně“ byl Oldřich Horák, pedagog a také autor učebnic.⁸⁰

Po únorovém převratu v roce 1948 došlo k silnému ideologickému ovlivnění obsahu Komenského. Přibyly do něj nové politické úvodníky a také se zde prosazovalo sovětské socialistické školství. Od roku 1948 do roku 1989 se v čele časopisu vystřídali: Bohumil Uher, Josef Kurfürst a Jaroslav Sýkora. Novým vydavatelem Komenského se stalo ministerstvo školství, a tak bylo zavedeno jeho povinné odebírání na všech školách. Další zavedenou změnou bylo to, že časopis byl od roku 1953 vydáván jako měsíčník – od ledna do prosince. Ovšem po sedmi letech došlo opět ke změně, a časopis byl vydáván dle školního roku od září do června, jako tomu bylo dříve. Mimo tyto změny došlo také k proměnám vzhledu periodika – formát, vzhled obálky i záhlaví. „*Podobizna Jana Amose Komenského se udržela v záhlaví*

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž s.55.

první stránky každého čísla do roku 1907. Následujících 44 ročníků byly užívány secesní ornamenty nebo název zcela bez grafiky. Oživením byly v 50. letech obálky s kresbami českých malířů, např. Mikoláše Alše (77. ročník).⁸¹ Například pro 79. ročník časopisu ilustroval všechny obálky časopisu Bohdan Lacina – brněnský malíř, ilustrátor a vysokoškolský pedagog. Všechny jeho kresby vytvořené pro obálky Komenského zobrazovaly výjevy ze života dětí. Od dalšího – 80. ročníku, se na obálce časopisu objevil portrét Jana Amose Komenského. U následujícího ročníku se opět objevil portrét Učitele národů, tentokrát jiný ale od stejného autora, a od tohoto ročníku (1957) byl v různých obměnách používán až do roku 2005.⁸²

Po roce 1989 došlo opět ke změnám v řízení časopisu. Tentokrát se do čela redakce dostali Ladislav Blatný a Josef Maňák, kteří v tu dobu působili na univerzitě v Brně. Se změnou politických poměrů v roce 1989 také souviselo to, že ministerstvo školství přestalo finančně dotovat zvyšující se náklady na vydávání časopisu. Od roku 1991 tedy opět došlo ke změně vydavatele, kterým se tentokrát stala Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Nová redakce oznámila ve 115. ročníku zavedení nového obsahu zaměřeného na výchovu a vzdělávání na celé základní škole (nikoliv jen prvním stupni – jak tomu bylo dříve). Od těchto kroků si redakce slibovala zvýšení počtu předplatitelů, jejichž počet v předchozích letech prudce klesl. Tyto změny bohužel nebyly pro získání nových předplatitelů dostačující, a tak byl časopis nucen opět bojovat o svou existenci. Kvůli zvyšujícím se nákladům byla opět zavedena nová opatření spočívající ve zvýšení ceny a snížení nákladů. Od roku 1992 se z Komenského stal místo měsíčníku dvouměsíčník, a opět také došlo ke změnám šéfredaktorů, kterými mezi lety 2002-2012 byli Jiří Němec a Ivo Martinec.⁸³

V roce 2006 proběhl seminář, na kterém byly prodiskutovány a formulovány náměty pro současný obsah a formu časopisu Komenský, který se v této době nacházel v jiné situaci než doposud: „*učitelům se věnovaly Učitelské listy (zanikly 2008) a Učitelské noviny, mj. další úspěšný titul, vycházející od roku 1893. Jako vědecká platforma sloužila Pedagogika a Pedagogická orientace, nové směry shrnovalo periodikum Moderní vyučování (ukončeno 2016).*“⁸⁴ V roce 2012 zánik časopisu a vedení pedagogické fakulty se rozhodovalo, zda má smysl časopis nadále finančně podporovat, avšak nové šéfredaktorce, Zuzaně Šalamounové

⁸¹ KLÍMOVÁ, Jarmila. Historie pedagogického časopisu Komenský. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2020, 17(3), 54–57. ISSN 1214-6420., s.55.

⁸² Tamtéž s. 56.

⁸³ Tamtéž s.56.

⁸⁴ Tamtéž, s.56.

se podařilo vytvořit novou koncepci Komenského. Změnila se opět frekvence vydávání časopisu – od teď byl čtvrtletníkem. Změnil se také vzhled obálky časopisu, která získala moderní podobu za využití historických ilustrací (například z některých děl Jana Amose Komenského).⁸⁵

6.2. Současnost časopisu Komenský

Časopis Komenský je nejstarším doposud vycházejícím pedagogickým periodikem v České republice. Začínal jako list pro učitele národních škol a snažil se si tuto funkci udržet po celou dobu své existence. Jak bylo již zmíněno historie tohoto periodika byla místy dramatická – docházelo k obdobím kdy muselo být vydávání Komenského přerušeno, avšak nikdy nedošlo k tomu, že by časopis přestal být vydáván úplně. Překonal totiž i nepříznivé politické situace včetně obou světových válek. V historii Komenského se také objevilo několik osobností, které byly ochotny zachránit časopis i vlastními rodinnými financemi, aby bylo možné udržet jeho úroveň.⁸⁶

V současnosti je redaktorkou časopisu Komenský Veronika Rodová, která se svými kolegy navázala na práci předchozích redaktorek a redaktorů. *„Z rozhovoru, který poskytla v roce 2017, je patrné, že periodikum nabralo druhý dech a drží krok s dobou. Redakce pracuje s autory, připomínkami je vede k dotváření textů do podoby, zajímavé pro cílové čtenáře, jimiž jsou učitelé základních škol, studenti pedagogiky a příbuzných oborů a také veřejnost se zájmem o problematiku vzdělávání.“*⁸⁷

V časopise dnes můžeme nalézt různé články týkající se pedagogických výzkumů, recenze publikací či zkušenosti z praxe. Cílem časopisu je také být odbornou podporou pedagogů. V dnešní době do časopisu přispívají akademici, doktorandi ale i muzejní pedagogové a v neposlední řadě učitelé. Na svém webu periodikum zveřejňuje jeho elektronickou verzi, a také se rozvíjí jeho facebooková stránka.⁸⁸

⁸⁵ Tamtéž s.57.

⁸⁶ Tamtéž s. 54.

⁸⁷ Tamtéž, s. 54.

⁸⁸ Tamtéž s.57.

7. Slaměnkův jubilejní fond

Jelikož Slaměnkův nepřehlížel ani záležitost hmotného zajištění učitelstva, tak se mimo učitelské profese a redaktorské činnosti v časopisu Komenský věnoval také svépomocnému podpůrnému fondu, za jehož vznikem stál. Finanční zajištění učitelů totiž nebylo dostatečné ani po zavedení pevných učitelských platů. Navíc Slaměnkův ze svých vlastních zkušeností znal starosti spojené s hmotným zabezpečením rodiny, jelikož sám měl celkem sedm dětí, z nichž ale čtyři zemřely v následku těžké nemoci.⁸⁹ Jak problematické bylo všechny děti finančně zabezpečit, dokládá například dokument nacházející se v pozůstalosti po Františku Slaměnkovi „Vysvědčení chudoby (nemajetnosti) Jana Slaměnkova“. Tento dokument byl vystaven roku 1887, za účelem žádosti o prominutí školného pro jednoho ze Slaměnkových synů.⁹⁰

To vše Slaměnkův vedlo k tomu, aby zřídil podpůrný fond. Tento fond byl založen v roce 1888 a měl se zaměřovat zejména na vdovy a sirotky po učitelích. Fond se nejprve nazýval jubilejní a později (od roku 1918) nesl název „Slaměnkův jubilejní fond“. Začátky existence tohoto fondu nebyly jednoduché – Slaměnkův v každém čísle časopisu Komenský vybízel a žádal čtenáře o příspěvek do fondu. Lidé nejprve přispívali po velmi malých částkách. Sám Slaměnkův jako první do fondu daroval 10 zl, další učitelé či kněží přispívali z pravidla po 1 zl.⁹¹

Jelikož ani dobrý příklad Slaměnkůva nevedl k častějšímu a většímu přispívání do fondu, začal k přispívání vybízet ve všech okresních jednotkách, což se také nesešlo s úspěchem, a tak se Slaměnkův uchýlil k obracení se na konkrétní pány předsedy, které k přispívání vybízel veřejně, což konečně pozitivně zapůsobilo. V roce 1895 se navíc začala do fondu odvádět procenta ze zvýšeného služného. Tímto způsobem přibývalo do fondu několik tisíc zlatých. Slaměnkův pak navíc sestavoval každoročně výkazy popisující, kolik jednotlivé jednoty přispěly

⁸⁹ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměnkův zakladatel muzea Komenského v Přerově*, Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s.22–23.

⁹⁰ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Henčlov, fond Slaměnkův František, číslo listu NAD 205, Vysvědčení chudoby (nemajetnosti) Jana Slaměnkova, 24.2.1887.

⁹¹ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnkův: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 11–12.

za uplynulý rok, jaká částka připadá na jednoho jejího člena atp., čímž zapříčinil určité soutěžení mezi jednotami o to, kdo přispěje do fondu více.⁹²

V roce 1896 se vybraná částka vyšplhala k 10 000 zl. V následujících letech se vybrané částky zvyšovaly. Například v roce 1903 vybraná částka činila více než 63 000 korun.⁹³

⁹² SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 360–362.

⁹³ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 11–12.

8. František Slaměník a Muzeum Komenského

V roce 1905, kdy přestal Slaměník vykonávat učitelské povolání, se chtěl věnovat především uctění památky Komenského. V této době podnikal cesty do zahraničí, jejichž hlavní náplní bylo získávání nových exemplářů pro Muzeum Komenského v Přerově.

8.1. Slaměníková myšlenka založení muzea Komenského

František Slaměník začal sbírat písemné i tištěné památky na českobratrskou minulost již v 60. letech 19. století nejprve v českých zemích, zejména pak v oblasti Valašska. Později velmi úzce spolupracoval nejen s dalšími českými kmenology, ale i se zahraničními antikváři. Na přelomu 19. a 20. století často navštěvoval místa mající spojitost s pobytem Jana Amose Komenského, ale také například Mistra Jana Husa, i dalších osobností české historie. Následně publikoval odborná pojednání na toto téma v českých i zahraničních odborných časopisech či novinách. Tyto cesty mu pomohly navázat kontakty s dalšími vědeckými pracovníky, antikváři, muzejníky či knihovníky. Kromě kontaktů se Slaměníkovi podařilo na cestách získat mnoho kmenologických unikátů. Nakoupil tak mnoho sbírkových předmětů jako například: Komenského mapu Moravy z roku 1627, dopis Jana Amose Komenského českým bratřím do Lešna z 2. dubna 1662 a desítky písemných děl slavného Učitele národů.⁹⁴

Do zahraničí po stopách Komenského vycestoval například do Lince, Mnichova, Drážďan, Vídně, Lipska, Paříže či Krakova. Procestoval také Itálii, Holandsko nebo Švýcarsko. Na těchto cestách po Evropě získal různé materiály ke svým článkům nejen do časopisu Komenský, ale i do mnoha dalších časopisů a novin, ve kterých také publikoval. Na svých cestách (mimo památky po Komenském) sbíral staré bible, které později popsal ve své publikaci „Staré tisky českých biblí“, ve které svým čtenářům popsal historii daných biblí. Mimo jiné se také Slaměník věnoval překladatelství z češtiny do němčiny – překládal zejména díla Komenského. Také se v Německu snažil společně s Jánem Kvačalou šířit informace o díle ale i životě Jana Amose Komenského. Toto šíření informací se jim dařilo, což dokládá například i skutečnost, že Slaměník patřil mezi zakládající a navíc velmi aktivní členy Společnosti Komenského v Berlíně a pravidelně se účastnil výročních schůzí této společnosti.⁹⁵

⁹⁴ HÝBL, František. Sto dvacet let Muzea Komenského v Přerově. KROK: *kulturní revue Olomouckého kraje*. 2008, 5(4),38-39. ISSN 1214-6420.

⁹⁵ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.12.

8.2. Založení muzea Komenského

František Slaměník 2. listopadu 1887 přednesl na výborové schůzi svůj návrh muzea včetně představy o jeho činnosti. Během této schůze bylo také navrženo, aby s muzeem byla spojena knihovna. Původním plánem bylo realizovat vznik této knihovny na základě darů knih od učitelů, nakladatelů, knihkupců ale také široké veřejnosti. Cílem bylo otevřít knihovnu a muzeum již u příležitosti 300. výročí narození Jana Amose Komenského. Na schůzi tedy bylo formulováno, že by muzeum mělo obsahovat Knihovnu Komenského dále metodickou i vědeckou literaturu pro pedagogy, didaktické pomůcky pro různé vyučovací předměty a také školní pomůcky zhotovené učiteli.⁹⁶

Nadšení učitelů bohužel nebylo tak veliké, jak tvůrci muzea očekávali, jelikož počet darů do knihovny z řad učitelů nebyl nijak vysoký. Tyto informace jsou dohledatelné v jednatelských zprávách z valných hromad ÚSJU na Moravě, kde bylo každému dárci veřejně poděkováno.⁹⁷ V průběhu let 1889–1890 věnovalo knihy celkem 91 dárců.⁹⁸ K náhlé změně došlo v momentu, kdy se František Slaměník rozhodl knihovně darovat redakční knihovnu časopisu *Komenský* v hodnotě 3000 zl. Slaměník tak učinil pod podmínkou, že bude doživotním uživatelem této knihovny.⁹⁹

K založení Muzea Komenského v Přerově došlo v roce 1888. Zakladatel muzea, František Slaměník, hradil ze svých vlastních financí veškeré náklady související s muzeem. Nejdříve se v Přerově pro muzeum nenacházely vhodné prostory. To se ale změnilo v roce 1903, kdy byly postaveny dvě velké školní budovy, do kterých bylo muzeum možné umístit (tyto budovy se nachází v ulici, která dnes nese jméno ulice Palackého).¹⁰⁰

Svou sbírku unikátních exponátů vystavil poprvé v expozici „Komenský“ a „Stará škola“ v Přerově roku 1893. Základem Slaměníkových komeniologických sbírek jsou staré

⁹⁶ Tamtéž s.12.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Tradice J.A. Komenského mezi českým a slovenským učitelstvem v 19. a 20. století: (sborník materiálů z kolokvia, které se konalo ve dnech 12. a 13. listopadu 1974)*. Přerov: Vlastivědný ústav, 1979, 148 s., s.19.

⁹⁹ HÝBL, F., KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.12.

¹⁰⁰ HÝBL, František. *Sto dvacet let Muzea Komenského v Přerově*. KROK: *kulturní revue Olomouckého kraje*. 2008, 5(4),38-39. ISSN 1214-6420.

tisky, které ve své závěti spolu s 10 000 korunami odkázal českému učitelstvu na Moravě a městu Přerovu. Podařilo se mu pro muzeum získat mnoho vzácných exemplářů. Všechny jeho exempláře byly evidovány ve dvou přírůstkových knihách o celkem 8760 přírůstkových číslech, Poslední zápis Františka Slaměníka (se signaturou 8.468) pochází pravděpodobně z roku 1916.¹⁰¹

Otevření muzea se uskutečnilo v roce 1903 a jak již bylo zmíněno, muzeu byly přiděleny dvě místnosti v nové budově chlapecké a dívčí měšťanské školy v ulici Palackého čp. 1380. Do této doby byly všechny sbírky umístěny v bytě Slaměníka. Po sedmadvaceti letech bylo muzeum přesunuto z ulice Palackého do přerovského zámku, kde se jeho sbírky (s výjimkou let 1944–1945) umístěny dodnes.¹⁰²

O záležitostech týkajících se přerovského muzea Komenského Slaměnik podával zprávy pravidelně ve zmiňovaném časopise „Komenský“, dále ale také v Lidových novinách a v místním „Obzoru“. Německému publiku referoval například o dvou velmi vzácných exemplářích muzea, o vlastnoručně psaném konceptu listu Komenského lešenské synodě z roku 1662 a výtisku spisu *Via lucis*, českým zájemcům mimo to referoval také o unikátním exempláři Komenského mapy Moravy z roku 1627.¹⁰³

„Jaké bohatství muzeum představuje, dozvěděla se veřejnost až po Slaměnikově smrti. Slaměnik totiž poslal v roce 1916 starostovi Přerova dr. Havránkovi dopis se žádostí, aby jeho obsah nebyl uveřejněn dříve, než zemře. Dopis obsahoval Slaměnikovu poslední vůli, dopis Ústřednímu spolku jednot učitelských na Moravě a dopis městské radě v Přerově.“ Všechny tři zmíněné dopisy byly v červenci roku 1919 otištěny v „Komenském“, ve „Věstníku Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě“ i v přerovském „Obzoru“.¹⁰⁴

8.3. Další vývoj Muzea Komenského v Přerově

Muzeum Komenského bylo první muzeum tohoto zaměření na světě. K více než 8000 položkám, které muzeum evidovalo po smrti svého zakladatele, patřily různé sochy či jiné

¹⁰¹ Tamtéž s.9–12.

¹⁰² HÝBL, František a Jiří LAPÁČEK. *Soupis komeňán*. V Přerově: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1992., s.8.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. Příl, s.11.

vyobrazení učitele národů, Jana Amose Komenského, různé archiválie, časopisy, fotografie, obrazy, knihy či učebnice. Další osudy sbírky původního muzea nebyly úplně přímočaré, ale velmi zjednodušeně lze konstatovat, že se později stala základem fondů současného oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově.¹⁰⁵

Současné Muzeum Komenského v Přerově vznikalo postupným slučováním více místních muzeí či sbírek. Tato muzea byla různého zaměření a různé velikosti. Přerovská muzea nejprve vznikala jako soukromá a městská, avšak od 50. let 20. století se stal zřizovatelem muzeí okresní národní výbor, později okresní úřad, který byl na počátku 21. století vystřídán Olomouckým krajem.¹⁰⁶ Společným rysem těchto přerovských muzeí bylo to, že buď vznikala přímo z iniciativy místních pedagogů nebo minimálně za jejich výrazného přispění.¹⁰⁷

Původní muzeum Komenského, založené v roce 1888, sídlící v ulici Palackého, bylo jedním z prvních českých muzeí na Moravě. Další muzeum v Přerově vzniklo v listopadu roku 1902. V tomto roce totiž bylo slavnostně otevřeno Městské muzeum, které bylo taktéž umístěno v ulici Palackého. Městské muzeum vzniklo stejně jako mnohá další muzea v Čechách a na Moravě v souvislosti s přípravou Národopisné výstavy československé v Praze (1895). O dvacet let později bylo v Přerově otevřeno další muzeum, tentokrát Teličkovovo archeologické muzeum, které tehdy čítalo více než 10 000 sbírkových předmětů ze 150 různých moravských archeologických lokalit. Muzeum opět sídlilo v Palackého ulici. Již v roce 1927 bylo veřejnosti zpřístupněno další muzeum – Hudečkova sbírka hmyzu, kterou město Přerov odkoupilo od přerovského učitele a entomologa Ladislava Hudečka. Tato sbírka se nacházela v budově obecné školy v Komenského ulici, kde Ladislav Hudeček působil. Poslední místní muzeum vzniklo v roce 1931. Jednalo se o prvorepublikové Legionářské muzeum. Brzy se ale stalo součástí Městského muzea, jelikož město Přerov získalo v roce 1918 budovu zámku, kterou mezi lety 1927-1930 nechalo rekonstruovat. Po rekonstrukci zámku bylo rozhodnuto o tom, že bude budova využita jako sídlo přerovských muzeí. Navíc zde byla nově zřízena expozice ornitologie, která byla spravována přerovským ornitologickým spolkem. V průběhu 30. let 20.

¹⁰⁵ KONÍŘOVÁ, Marta. Oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově a jeho (nejen) knižní sbírky. KROK: kulturní revue Olomouckého kraje. 2008, 5(1),12. ISSN 1214-6420.

¹⁰⁶ Historie Muzea Komenského v Přerově. Prerovmuzeum.cz [online]. [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/informace/historie>.

¹⁰⁷ HÝBL, František. Sto dvacet let Muzea Komenského v Přerově. KROK: kulturní revue Olomouckého kraje. 2008, 5(4),38-39. ISSN 1214-6420.

století byla expozice Městského muzea obohacena také o mineralogickou sbírku. Tato sbírka Aloise Němce, ředitele Středomoravských elektráren v Přerově, obsahovala přes 2 350 nerostů. Přerovské muzeum bylo během své existence poctěno několika významnými událostmi. Například v roce 1935 byl na přerovském zámku uspořádán 16. sjezd Svazu československých muzeí nebo v roce 1936 se muzeum podílelo na pořádání rozsáhlé Středomoravské výstavy v Přerově.¹⁰⁸

Před druhou světovou válkou obsahovalo Muzeum Komenského přibližně 11 000 sbírkových předmětů, Městské muzeum dokonce téměř 55 000. Avšak během období nacistické okupace zmizela drtivá většina předmětů bývalého Legionářského muzea ale i mnoho jiných exponátů, což celkem činilo zhruba 12 500 kusů sbírkových předmětů. Město Přerov dlouho usilovalo o sloučení těchto dvou muzeí, což se podařilo v roce 1950, o šest let později přešlo sloučené muzeum pod správu Okresního národního výboru v Přerově a muzeum dostalo název Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského. V roce 1960 se název muzea změnil na Okresní vlastivědné středisko, ve stejném roce získalo muzeum pod svou správu také hrad Helfštýn a o rok později také přerovskou ornitologickou stanicí. O dva roky později došlo opět ke změně názvu muzea na Vlastivědný ústav v Přerově. Jeho součástí se v průběhu šedesátých let staly také pobočky v okolních městech – původně městská muzea v Hranicích, Lipníku nad Bečvou, Kojetíně nebo Tovačově. Název muzea se následně změnil ještě dvakrát – v roce 1978 znovu na Okresní vlastivědné muzeum J. A. Komenského v Přerově, a naposledy v roce 1993, od kdy muzeum nese název Muzeum Komenského v Přerově, v té době se také osamostatnila muzea v Kojetíně a Hranicích, avšak sbírky původních muzeí v Tovačově a Lipníku nad Bečvou i hrad Helfštýn spravuje dále Muzeum Komenského v Přerově.¹⁰⁹

Díky Slaměnkovi a jeho celoživotnímu úsilí se Přerov také mohl stát cílem cest významných osobností vědy. V letech 1968–1969 se Přerov stal místem konání dvou významných kmenologických kolokvií, kterých se účastnili přední česko-slovenští, ale i zahraniční kmenologové, pedagogové, filozofové i historikové. Organizátorem těchto kolokvií byl tehdy PhDr. Pavel Floss, který byl v té době vědeckým pracovníkem muzea

¹⁰⁸ *Historie Muzea Komenského v Přerově. Prerovmuzeum.cz [online]. [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/informace/historie>.*

¹⁰⁹ Tamtéž.

Komenského.¹¹⁰ Později ale odchod podněcovatele těchto kolokvií, doktora Flosse, do jihomoravského Uherského Brodu zapříčinil to, že se takováto kolokvia a setkání podobného typu pravidelně pořádají právě v tomto jihomoravském městě. Dalším důvodem také byly nové politické poměry. V době normalizace totiž vedení města Přerova nepřístupovalo ke Komenskému nijak vřele, a tak byla setkání podobného typu utlumena.¹¹¹ Později se na ně ale muzeum snažilo navázat – konkrétně v oblasti historie školství a učitelstva.¹¹²

8.4. Muzeum Komenského z pohledu dnešní doby

Muzeum Komenského dnes dle jeho oficiálních stránek v některých oborech přesahuje svou působností hranice Olomouckého kraje, ale také celé České republiky. Konkrétně se jedná o oblast školství, kmenologie, uměleckého kovářství a ornitologie.¹¹³ Při čemž, v duchu původního Slaměnikova městského muzea dnes pokračuje i současné muzeum, zejména pak jeho specializované pracoviště dějin školství, jehož speciální sbírky jsou velmi často vyhledávány, jak českými, tak i zahraničními badateli. Navíc unikátní předměty Muzea Komenského bývají vystavovány také v dalších evropských státech jako například v Itálii, Nizozemsku, Polsku, na Slovensku či na Ukrajině.¹¹⁴

V dnešní době tvoří největší část podsbírek tištěné dokumenty – především knihy a časopisy. Některé podsbírky nebo jejich části muzeum zájemcům či badatelům zpřístupňuje také prostřednictvím různých publikací. Po roce 2000 začalo muzeum vydávat k podsbírkám také digitální materiály v podobě CD-ROMů – jako například CD-ROM s názvem *Mapy Moravy, Svět očima Amerlinga* apod. K nejrozsáhlejším podsbírkám oddělení dějin školství

¹¹⁰ HÝBL, František a Jiří LAPÁČEK. *Soupis komenián.* V Přerově: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1992., s.10.

¹¹¹ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov: povídání o městě.* 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.:. ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., s.72–76.

¹¹² HÝBL, František a Jiří LAPÁČEK. *Soupis komenián.* V Přerově: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1992., s.10.

¹¹³ *Historie Muzea Komenského v Přerově.* *Prerovmuzeum.cz [online]. [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/informace/historie>.*

¹¹⁴ HÝBL, František. *Sto dvacet let Muzea Komenského v Přerově.* KROK: *kulturní revue Olomouckého kraje.* 2008, 5(4),38-39. ISSN 1214-6420.

patří soupisy učebnice, které tvoří více než 40 000 evidenčních čísel. Součástí zmíněného oddělení dějin školství je také knihovna obsahující více než 25 000 knih.¹¹⁵

Přerovští historikové se aktivně účastní jak českých, tak zahraničních konferencí či seminářů týkajících se Komenského. Reprodukce místních komeniologických předmětů byly zveřejněny v různých českých i zahraničních publikacích jako například Pocta Univerzity Karlovy, katalogy výstav v německém Berlíně či Mnichově, ale také například v Japonsku. Navíc ve spolupráci s Muzeem Komenského vzniklo již několik dokumentárních filmů o životě a díle Jana Amose Komenského.¹¹⁶

¹¹⁵ KONÍŘOVÁ, Marta. Oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově a jeho (nejen) knižní sbírky. KROK: kulturní revue Olomouckého kraje. 2008, 5(1),12. ISSN 1214-6420.

¹¹⁶ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov : povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.:. ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., S.72-76

9. František Slaměník v roli vůdce moravských učitelů

První pokusy o sdružování českých učitelů bychom mohli zaznamenat v roce 1848. Tyto pokusy bohužel nebyly úspěšné, jelikož bylo nastoleno jejich tvrdé politické potlačení a proces sdružování českého učitelstva byl zastaven Bachovým absolutismem. Později začaly vznikat nové učitelské jednoty. Tyto jednoty si klady za cíl projednávat závažné otázky týkající se místního školství.¹¹⁷

9.1. Spolek Komenský

František Slaměník byl v Kroměříži, jeho prvním učitelském působišti, jedním z prvních pedagogů, kteří se snažili zorganizovat učitelskou jednotu. Snahy o organizaci učitelské jednoty byly úspěšné, a tak byl Slaměník v roce 1870 zvolen do funkce předsedy zařizovacího výboru. Úkolem Slaměníka bylo vytvořit stanovy tohoto učitelského spolku, který nebyl pojmenován po nikom jiném než po Učiteli národů, Komenském. Spolek Komenský sdružoval učitelstvo z okolí nejen Kroměřížska ale i Přerovska. V průběhu ustanovující schůze spolku byl Slaměník zvolen jeho jednatelem. Mnoho jeho kolegů si přálo, aby byl zvolen do funkce předsedy spolku, k jeho zvolení ale nakonec nedošlo údajně pouze kvůli jeho nízkému věku oproti ostatním členům spolku.¹¹⁸

I přes to, že nebyl zvolen předsedou spolku velmi aktivně se na jeho činnosti podílel. Například v roce 1870 pronesl projev na prvním sjezdu učitelstva československého a příznivců školství, který se konal v Praze. V rámci tohoto projevu promluvil o problematice obecní samosprávy a její pravomoci dosazovat učitele do škol. Slaměník se postupně stával čím dál více oblíbeným a již při druhé proběhlé volbě v učitelské jednotě se stal jejím předsedou. Funkci předsedy učitelské jednoty vykonával nepřetržitě třicet let.¹¹⁹

9.2. Spolek moravských učitelů v Olomouci

Důvěru si Slaměník získal i ve SPOLKU MORAVSKÝCH UČITELŮ V OLOMOUCI, který byl založen roku 1870. Vystupoval zde ostře proti všemu, co by mělo brzdit slibný vývoj českého školství. V této době totiž čeští učitelé (ačkoliv z 2656 učitelů bylo 2000 českých) museli neustále překonávat různé překážky. Například brněnský časopis *Moravan*, vycházející

¹¹⁷ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl. s. 18–20.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

mezi lety 1869–1879, vlastenectví českých učitelů ironizoval.¹²⁰ Mimo to jim byly překážky kladeny i ze strany brněnské, německé učitelské jednoty VŠEOBECNÉ ZEMSKÉ JENOTY UČITELŮ NA MORAVĚ (Allgemeine mährischer Landeslehrervereinen), která vznikla v roce 1871. Tato učitelská organizace si stanovila cíl získat do svých řad co nejvíce českých učitelů. V tomto směru byla organizace „Landeslehrerverein“ úspěšná, jelikož v roce 1874 měla již 24 jednot, naproti tomu „Spolek moravských učitelů“ tvořilo jen 9 jednot.¹²¹

Po nepříliš dlouhé době se ale prosadil i moravský spolek učitelů, na čemž měli velkou zásluhu profesori gymnázií a učitelé obecných i měšťanských škol. Především profesori Olomouckého Slovanského gymnázia a učitelé jako například František Vávra z Přerova, Ferdinand Čoček z Příkazu a také František Slaměník. Tito profesori a učitelé varovali své kolegy před germanizací kultury ale i společenského života. První obranu novodobé školy přednesl Slaměník v prosinci roku 1879 v Olomouci. Jednalo se o přednášku k tématu: „Jsou-li oprávněny výtky, které se činí škole a učitelstvu“, kterou přednesl u příležitosti zimní valné hromady Spolku moravských učitelů.¹²²

V roce 1882 došlo k reorganizaci Spolku moravských učitelů v Olomouci a vznikl Ústřední spolek jednot učitelských na Moravě, který sdružoval všechny učitelské jednoty v zemi. Předsedou spolku byl opět zvolen František Slaměník. Významnou změnou bylo to, že nyní jednoty zastupovali delegáti dle počtu členstva, zatímco dříve spolek řídili pouze učitelé středních škol. Spolek tak získal demokratičtější charakter a zároveň došlo k posílení jeho národnostního významu.¹²³

Během dvaceti let, kdy Slaměník tuto funkci vykonával začala být silněji vnímána prestiž učitelstva. Slaměník usiloval o jednotné služné pro moravské učitele. Navrhoval, aby byly zavedeny třídy osobní, nikoliv místní, což by znamenalo jednotný plat pro učitele, který by se zvyšoval v určitých obdobích. V této záležitosti vznikl spor mezi českými a německými učiteli, jelikož němečtí kolegové trvali na zachování dosavadních místních tříd. Důvodem bylo to, že drtivá většina německých učitelů působila ve městech (na rozdíl od českého učitelstva,

¹²⁰ Tamtéž, s.20.

¹²¹ Tamtéž, s. 20–21.

¹²² Tamtéž, s. 22.

¹²³ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměník zakladatel muzea Komenského v Přerově*, Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962, s. 18.

kteře častěji působilo na venkově), a připadalo jim tak nejvyšší služné. Ke změně ale nakonec došlo 4. dubna 1894, kdy byly zrušeny místní platební třídy, a byly zavedeny tři učitelské kategorie: 1.) pro školy měšťanské, 2.) pro školy obecné, a 3.) pro učitele definitivní. Lze konstatovat, že stanovisko, které v této věci tehdy zaujímal Slaměník, bylo nesmírně pokrokové.¹²⁴ Slaměníkovi se tak podařilo přispět ke zrovnoprávnění českého a německého učitelstva.¹²⁵

Jako odvážný vůdce učitelů se Slaměník projevil v roce 1888, kdy dal najevo nesouhlas s návrhem knížete Lichtensteina, když ve Vídni osobně předložil petice poslanci mladočeské frakce – dr. Emanuelu Englovi. Slaměník získal pět tisíc podpisů na 207 peticích – například od jednotlivých obecních zastupitelstev a školních rad, od pedagogických sborů a také jednotlivých učitelských jednot. Dále odvážně vystupoval například v roce 1892, který byl výročním pro Jana Amose Komenského. Byly totiž zakázány jakékoliv oslavy tohoto výročí. Mnoho pokrokových učitelů včetně Slaměníka ale i přes tento zákaz pietní akce organizovali mimo školu.¹²⁶

Roku 1892 tak byly v Přerově zorganizovány dvě slavnosti spojené s výročím narození Jana Amose Komenského. V březnu proběhla restaurace pomníku Komenského, který byl přemístěn z Horního náměstí do třídy Komenského vedle gymnázia. Při této příležitosti pronesl Slaměník slavnostní projev. Druhá a zároveň významnější událost byla pořádána v srpnu. Jednalo se o odhalení pamětní desky věnované Ústředním spolkem jednot učitelských na Moravě, při níž Slaměník, tehdy předseda spolku, opět pronesl proslov. V tomto proslovu se zmínil například o uctění památky Komenského v Naardenu, o založení společnosti Komenského v Berlíně a také zhodnotil dosavadní průběh oslav výročí Komenského v českých zemích. „*Celá jeho přednáška byla prodechmuta vlasteneckým nadšením, hrdým sebevědomím příslušníka českého národa, z něhož Komenský vzešel. Přednáška na uvedené slavnosti je jedním z dokladů, že Slaměník učitel věnoval malou pozornost pedagogice Komenského a bratrskému školství.*“¹²⁷

¹²⁴ Tamtéž, s. 22–23.

¹²⁵ František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.53.

¹²⁶ Tamtéž, s.22–23.

¹²⁷ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. příl., s. 7.

Slaměnik byl k veškeré své práci motivován vlastenectvím, snažil se udržet dobré vztahy mezi učitelstvem a vlasteneckými kněžími, ale zároveň se snažil obhájit státní ráz školy. Politické postoje Františka Slaměnika byly vždy orientovány kulturním a hospodářským vzestupem českého národa, řízeným českou buržoazií. Slaměnik si uvědomoval její rostoucí moc, ale neviděl již, jak se odráží v neustále se zvětšujících společenských rozporech. Zatímco česká buržoazie přestala být v národním a sociálním vývoji pokrokovou, stejně tak Slaměnik přešel od pokrokové fáze k fázi liberálního konservatismu, kvůli kterému následně musel opustit vedoucí funkci v učitelském spolku.¹²⁸

Dlouhodobé působení Slaměnika ve funkci předsedy spolku s sebou neslo ale i negativní záležitosti. Především to, že se za takto dlouhou dobu kolem Slaměnika vytvořil kult neomylného vůdce.¹²⁹ Navíc Slaměnik podcenil potřeby mladých učitelů, a proto proti němu na konci 19. století vystupovali mladí učitelé (tzv. pokrokáři), kteří jej nakonec přesvědčili, aby odstoupil. Vznikla tak proti Slaměnikovi opozice, v jejímž čele stál zástupce mladší generace učitelů, Josef Úlehla, který byl po Slaměnikovi zvolen do funkce předsedy spolku.¹³⁰ „*Slaměnik se domníval, že mladí učitelé vystupují jen proti jeho osobě, ale mýlil se. Šlo o celkový postoj vedení Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě k časovým otázkám. Slaměnik začal učit a pracovat mezi učitelstvem v době, kdy společenské poměry byly zcela jiné než na přelomu století. V jeho činnosti se projevují a doznívají rysy příznačné pro učitelstvo z doby obrozenecké. Boj starých a mladých v moravském učitelstvu byl zdůvodňován v první řadě Slaměnikovou spoluprací s vlasteneckými kněžími, bez zřetele k tomu, že Slaměnik byl důsledným odpůrcem konfesijní školy*“¹³¹ Sám Slaměnik se ve svých vzpomínkách vyjádřil k této situaci takto: „... *bolest, kterou mi způsobili mladší moji druhové v povolání – žet' z velké části pocházela od těch, kteří mi spíše povinni byli vděčností – byla, byť i kratší, přece ještě citelnější, neboť věnovav celý svůj život práci školské a učitelské, došel jsem nakonec nejen*

¹²⁸ CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše bud'te požehnány: sborník obce Radslavic vydaný na oslavu 100. výročí narození Františka Slaměnika*. Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s., s.54–55.

¹²⁹ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnik: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl. s. 23.

¹³⁰ PODLAHOVÁ, Libuše. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN isbn80-244-0313-7. s.187.

¹³¹ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměnika*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. Příl., s.7.

posměchu, ale takořka násilím odtržen jsem byl od díla, jehož konečné dobudování za úkol životní jsem sobě vytkl. ¹³²

Mezi učitelstvem došlo ke sporu také v souvislosti s časopisem Komenský, který byl původně časopisem spolku, ale později se Slaměník stal jak jeho vydavatelem, tak jeho majitelem. Ke sporům došlo na dvou schůzích delegátů spolku v Litovli (v srpnu 1900) a v Tišnově (v srpnu 1901). Konflikt vyvrcholil v to, že Slaměník schůzi opustil a písemně oznámil, že odstupuje z funkce předsedy spolku. ¹³³

Josef Havlík, který v této situaci patřil do vůči Slaměníkovi opoziční skupiny, se po smrti Františka Slaměníka, ke sporu s ním vyjádřil v jednom z čísel Věstníku Ústředního spolku učitelského na Moravě a ve Slezsku takto: *„Litovel to byl jenom turnaj mezi zásadami a prostředky proudů panujících a proudů nových, turnaj, který v Tišnově měl svoje pokračování a vyvrcholení a který měl v zápětí resignaci dlouholetého a zasloužilého vůdce učitelstva...“*. Zároveň dodává, že Slaměnikova opozice jeho rezignaci vyvolat nechtěla a neměla být cílem jejich jednání. Jako cíl jednání Slaměnikovy opozice v článku uvádí povznesení školy a upevnění postavení učitelů v oblasti sociální, právní i hmotné. Navíc zde Slaměníka popsal jako nesmírně obětavého a vzorného učitele, ale také jako velmi výjimečného člověka. V článku s názvem „František Slaměník“ napsal, že byl tento významný pedagog velmi vážen a milován. Tuto lásku ke Slaměníkovi zde dokonce popsal jako všeobecnou – dle jeho slov neměl nepřátele ani mezi zástupci učitelstva, kteří se Slaměnikovými názory nesouhlasili a polemizovali s ním. ¹³⁴

Po odstoupení Slaměníka z funkce došlo ke změně stanov spolku a byl založen také jeho nový tisk s názvem: „VĚSTNÍK ÚSTŘEDNÍHO SPOLKU JEDNOT UČITELSKÝCH NA MORAVĚ“, aby byl nahrazen časopis Komenský, který vydával nadále Slaměník. V roce 1906 se Slaměníkovi dostalo pocty, jelikož mu bylo věnováno jedno z čísel „Věstníku“, které na třinácti stranách popisovalo celoživotní působení tohoto výborného pedagoga a vlastence. Nové

¹³² SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřezu: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s., s. 406.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ *Věstník Ústředního spolku učitelských jednot na Moravě*. Brno: Ústřední spolek učitelských jednot na Moravě, 1918–1919, s.434–437.

stanovy spolku znamenaly také to, že předseda Josef Úlehla již nemohl být v dalším období do této funkce zvolen, takže se v po něm v čele spolku vystřídali různí další funkcionáři.¹³⁵

¹³⁵ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměnik: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 23.

10. František Slaměník a Lidové noviny

František Slaměník hojně publikoval i v jiných časopisech než v „Komenském“ nebo „Monatshefte der Comenius Gesellschaft“, jako například ve Věstníku ÚSJU na Moravě nebo Lidových novinách. Slaměníkovy články v Lidových novinách vycházely z tehdejší aktuální literatury a navazovaly především na jeho muzeologickou práci. Jednalo se především o novinové fejetony či literární reference o vědeckých publikacích. Tyto články byly v Lidových novinách nejvíce publikovány mezi lety 1915–1919. Nejvýznamnější jsou Slaměníkovy osobní vzpomínky na kooperaci s jeho německými kolegy z řad komeniologů nazvané „Z berlínské společnosti Komenského“, dalším známým příspěvkem byl například referát o Lützwowově překladu do angličtiny v Monatshefte der Comenius Gesellschaft, nebo například příspěvek „Hrabě Lützow a jeho překlad Labyrintu“ Mimo to v Lidových novinách Slaměník také informoval veřejnost o komeniánech Muzea Komenského v Přerově, například v jednom ze svých posledních příspěvků zvaném „Vzácnosti muzea Komenského v Přerově“ vydaném 28.3.1919, nebo v informativní úvaze „Komenského mapa Moravy z roku 1627“ vydané 17.4.1919. Ve stejném roce napsal také příspěvek „Zlatá kniha Komenského“, který se zabýval Komenského dílem *Via lucis*.¹³⁶

Kromě příspěvků s tematikou Učitele národů psal také články týkající se osobnosti Jana Husa. Například v roce 1915 byl vydán jeho článek s názvem „Jiráskovo temno a časopis Hus“, nebo také článek s tematikou Jana Husa ve vztahu k Martinu Lutherovi „Jak soudil Luther o Husovi“. Další oblastí zájmů Slaměníka, která se promítla do jeho článků v Lidových novinách byly staročeské bible. V roce 1915 tedy publikoval článek s názvem „Staré tisky českých biblí“. Slaměníkovy statě týkající se biblí, byly tehdy pro moravskou laickou veřejnost velmi přínosné, jelikož posilovaly informace o těchto elementárních záležitostech v jejím povědomí.¹³⁷

¹³⁶ *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 59–60.

¹³⁷ Tamtéž.

11. Závěr života Františka Slaměníka

Poté, co nepříliš šťastně Slaměník skončil ve vedení Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě, přestal také v roce 1905 působit jako učitel. Dokud bylo v jeho silách podnikat cesty po stopách života Komenského, nadále cestoval.¹³⁸ Poslední cestou, na kterou se Slaměník vydal, byla cesta do Prahy, kam byl pozván, aby přednášel na Staroměstské radnici o hrobu Komenského. Další cesty již nebyl schopen podniknout, jelikož již dlouhou dobu trpěl bolestivou nemocí, která postupovala do stádia, kdy nebyl téměř schopen chůze, později navíc přišel o zrak.¹³⁹

Po smrti Slaměníkovy ženy mu péči poskytovala ošetřovatelka Kateřina Synková – Šimčáková. Ve svých poznámkách Slaměníka popsala jako velmi společenského a milého, zmínila se také o tom, že když onemocněl, doufal nejprve, že se jeho stav bude zlepšovat, ale bylo tomu bohužel naopak. Popisuje ale, že na svých člancích pracoval i přes silné bolesti.¹⁴⁰

I přes velké zdravotní komplikace zůstal Slaměník nadále výjimečně bystrý a velmi se zajímal o současné dění. Jeho ošetřovatelka a spolupracovnice mu také pomáhala s tím, aby mohl nadále publikovat své články navzdory tomu, že přišel o zrak. Slaměník jí diktoval obsah svých článků a ona vše zapisovala. Takto paní Synkové Šimčákové nadiktoval pravděpodobně svých posledních 33 článků, které byly publikovány nejen v českých ale i zahraničních časopisech. Každý z těchto článků mu před odesláním několikrát přečetla a on je opravoval.¹⁴¹

Podle ústního sdělení paní Kateřiny Šimčákové – Synkové plánoval Slaměník před smrtí vydat ještě jedno dílo. Tímto dílem měla být čítanka ze spisů Komenského. O této plánové učebnici se kromě Slaměníkovy ošetřovatelky zmiňovala ve Věstníku Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě a ve Slezsku také učitelka M. Poláchová, která byla dříve Slaměníkovou žačkou. Dále se o plánované učebnici zmiňoval například František Hrnčíř, který údajně Slaměníka žádal, aby vytvořil životopis Komenského, který by byl určený pro děti. Ten měl

¹³⁸ Tamtéž s. 13.

¹³⁹ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. příl., s.7–11.

¹⁴⁰ CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše bud'ie požehnány: sborník obce Radslavic vydaný na oslavu 100. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s., s. 33.

¹⁴¹ Tamtéž.

být bohatě ilustrován různými vyobrazeními Komenského, titulními stranami jeho děl, a měly v něm být uvedeny konkrétní ukázky jeho písma. I když Slaměník práci na této učebnici přislíbil, bohužel k jejímu vydání nedošlo, kvůli Slaměnikově vážné nemoci.¹⁴²

V roce 1906 byla Slaměnikova práce oceněna, jelikož získal záslužný kříž a čestnou medaili. Slavnostní akt připínání záslužného kříže proběhl 9. ledna v aule měšťanských škol v Přerově. U této příležitosti se v aule sešly všechny tehdejší významné osobnosti přerovské společnosti.¹⁴³

Ke konci Slaměnikova života jej město Přerov za jeho dlouholetou osvětovou a pedagogickou činnost ocenilo tím, že byl v květnu roku 1915, krátce před jeho 70. narozeninami, jmenován čestným občanem Přerova.¹⁴⁴ Po dlouhé nemoci František Slaměník zemřel 2. července 1919 v Přerově ve věku 73 let.¹⁴⁵

Po smrti Františka Slaměníka se v Přerově sešlo mnoho učitelů z různých koutů Moravy. Přítomni na tomto setkání byli také zástupci téměř všech učitelských jednot. Pohřeb tohoto významného přerovského pedagoga vylíčil ve Věstníku ústředního spolku jednot učitelských na Moravě a ve Slezsku K. Mrázek, který samotný pohřební akt popsal jako úchvatný. V průběhu pohřebního aktu zazpíval sbor Slaměnikovy oblíbené skladby a po pohřbu následoval dle Mrázka nekonečný průvod, ve kterém šli například zástupci přerovských úřadů, členové místního zastupitelstva, zástupci středních škol, různých místních spolků atp. Mimo průvod byly ulice plné lidí, kteří průvod pozorovali. Mnoho lidí se následně seskupilo i na hřbitově u hrobu Slaměníka. Následně pan děkan Kobliha, který byl Slaměnikovým přítelem, pronesl proslov s krátkým životopisem Františka Slaměníka. Další proslov pronesl K. Mrázek. Jménem učitelstva bývalé jednoty kroměřížsko-přerovské se se Slaměníkem rozloučil tehdejší hulínský starosta pan Koza, a za rodinu všem přítomným poděkoval a rozloučil se nejstarší syn

¹⁴² NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel FRANTIŠEK SLAMĚNÍK zakladatel muzea Komenského v Přerově, Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově*. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, Přerov, 1962, s.49.

¹⁴³ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Henčlov, fond Slaměník František, číslo listu NAD 205, Přerovský obzor., 1906.

¹⁴⁴ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. příl., s.7–11.

¹⁴⁵ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s. 13.

Františka Slaměníka, notář JUDr. Jan Slaměník. Celý tento pohřební akt byl dojemně zakončen národní hymnou.¹⁴⁶

Hrob Františka Slaměníka se stal opět velmi aktuálním tématem po roce 2010, jelikož nebyl v příliš dobrém stavu. Město Přerov z tohoto důvodu hrob zakladatele Muzea Komenského v Přerově odkoupilo a postaralo se o jeho rekonstrukci. Důstojný vzhled, který si hrobka takovéto osobnosti velkého regionálního významu zaslouží, znovu získala v roce 2014. Ke zrekonstruované hrobce na přerovském hřbitově, přišli v neděli 5.10.2014 Slaměnikovu památku uctít zástupci města Přerova, obce Radslavice, ale také historici Muzea Komenského a v neposlední řadě potomci tohoto významného rodáka. Pro obec Radslavice byla oprava hrobky významnou událostí. Tehdejší starosta obce, Stanislav Jelínek, ji považoval za výsledek cíleného úsilí o rekonstrukci místních památek, a také za výsledek snahy o zviditelnění osobnosti Františka Slaměníka, nejvýznamnějšího rodáka obce. Dodal, že Slaměník je pro obec velmi významnou osobností. Zmínil, že například v roce 1945 se konaly oslavy stého výročí od jeho narození, což přerostlo v událost nadregionálního významu, které se účastnilo přibližně šest tisíc lidí. Tehdejší primátor města Přerova, Jiří Lajtoch, dodal, že město plánuje v rekonstrukcích tohoto typu nadále pokračovat, jelikož se na místním hřbitově nachází více než čtyřicet hrobů historicky významných osobností města, které by rekonstrukci potřebovaly také.¹⁴⁷

¹⁴⁶ *Věstník Ústředního spolku učitelských jednot na Moravě*. Brno: Ústřední spolek učitelských jednot na Moravě, 1918-1919, s. 437-439.

¹⁴⁷ POLÁKOVÁ-UVÍROVÁ, Petra. Hrobka Františka Slaměníka se konečně dočkala oprav. *Nové Přerovsko*. 41, 3, il. (10.10.2014). ISSN 1804-5812.

12. Odkaz Františka Slaměníka

František Slaměník byl nesmírně pracovitý a ctižádostivý člověk a díky těmto vlastnostem také dokázal současně vykonávat náročnou funkci ředitele měšťanské školy v Přerově, každý den pracovat na redakci časopisu Komenský, studovat život a dílo Jana Amose Komenského, shromažďovat a dále zpracovávat exempláře do Muzea Komenského v Přerově, předsedat Okresní učitelské jednotě Komenský hejtmanství kroměřížského a přerovského, a dokonce také řídit hlavní moravskou učitelskou organizaci Ústřední spolek jednot učitelských na Moravě. Díky této neustálé a cílevědomé práci může být František Slaměník vzorem pro současnou generaci učitelů, pro kterou v dnešní době není takováto kulturně-osvětová činnost pro veřejnost takovou samozřejmostí.¹⁴⁸

Díky mnoha svým počínům a zásluhám zmíněným v předchozích kapitolách nebyl Slaměník nikdy zcela zapomenut, a to nejen v Radslavicích, jejichž významným rodákem je, což dokazují slova, kterými je zakončena kapitola věnovaná Františku Slaměníkovi v publikaci „Radslavice včera a dnes“: „*František Slaměník může klidně odpočívat na přerovském hřbitově. Ač mrtev, žije svým dílem dále mezi námi. Radslavští občané jsou na něho hrdi.*“¹⁴⁹

Ve stejné publikaci je také Slaměník vykreslen jako velmi pracovitý a obětavý člověk, který byl vždy schopný obětovat se pro ostatní, jehož cílem nikdy nebylo ze své práce zbohatnout, „... *zemřel chud, leč přesto bohat svým nezlomným charakterem, který ho nutil, aby byl vždy svůj bez ohledu na to, zda se tím komu zalíbí nebo ne.*“¹⁵⁰

12.1. Slaměníkovy významné písemné práce

Mezi významné práce v českém jazyce, kromě několika stovek článků a odborných zpráv o Učiteli národů i jeho spisech, publikovaných v časopisu Komenský, patří dílo „Vzpomínky starého učitele“ z roku 1907, které bývá v odborných publikacích často označováno za nedocenené. Dále mezi Slaměníkova významná díla můžeme zařadit „Staré tisky českých biblí“ z roku 1919. Dalším pozoruhodným písemným počinem Slaměníka je také

¹⁴⁸ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov: povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.: ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., s.81–83.

¹⁴⁹ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. Příl, s.11.

¹⁵⁰ Tamtéž s. 11.

jeho zpracování hesla „Moravského školství“ ve Stručném slovníku pedagogickém, III. 1895.¹⁵¹

12.2. Přínos Františka Slaměníka pro učitelstvo

František Slaměník byl bez pochyby velmi významnou osobností českého školství, a i v současnosti může být vzorným příkladem pro dnešní generaci učitelů – i přes to, že se česká společnost od doby jeho působení velmi proměnila.¹⁵²

Slaměník se v poměrně nízkém věku stal všemi uznávaným zástupcem a mluvčím českého učitelstva na Moravě. Do doby, než se stal Slaměník předsedou spolku, stály v čele spolku pouze profesoři. Byl tedy úplně prvním učitelem, který stál v čele tohoto spolku. Slaměník v průběhu vykonávání funkce předsedy dokázal do Ústředního spolku zapojit učitelské jednoty ze všech českých politických okresů na Moravě, což je dnes z národního hlediska pohlíženo jako na velmi významný čin.¹⁵³

Významně se do pedagogické historie zapsal svým dílem „Vzpomínky starého učitele“, ve kterém autenticky popisuje školství na Moravě v období druhé poloviny 19. století, mimo to zde popisuje své pocity, zmiňuje, co jej těšilo či trápilo, co považoval za své profesní úspěchy, co pro něj bylo odměnou za jeho práci a co naopak považoval za nevděk.¹⁵⁴

Dalším významným odkazem Františka Slaměníka je časopis Komenský, jehož redaktorem byl 27 let. Slaměník za tuto dobu napsal stovky nabádacích článků, kterými se snažil pozvednout učitelské sebevědomí. Vždy totiž stál na straně učitelů a chránil jejich zájmy.

12.3. Přínos Slaměníka v oblasti komeniologie

Obrovským odkazem Františka Slaměníka je dnes bezesporu již mnohokrát zmiňované Muzeum Komenského v Přerově. Jelikož František Slaměník se sbíráním vzácných českobratrských památek a spisů Komenského začal již třicet let před 300. výročím od narození

¹⁵¹ CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše bud'te požehnány: sborník obce Radslavice vydaný na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s., s.28.

¹⁵² KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.13.

¹⁵³ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. Příl, s.8–10.

¹⁵⁴ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.13.

Učitele národů v roce 1892. V této době teprve nastalo období usilovného pátrání českých i zahraničních odborníků po spisech Komenského. Proto se mu podařilo získat tak vzácný materiál, který dnes můžeme označit za nejcennější svého druhu na území naší republiky.¹⁵⁵ Myšlenka založení tohoto muzea totiž vznikla z dlouhodobé snahy shromáždit vzácná díla Komenského a předmětů s ním spojených, kterých se mu, jak bylo již zmíněno v předchozích kapitolách, podařilo získat přibližně 9 000. Založením Muzea ale jeho veřejné zásluhy nekončí. Velmi záslužnou činností, které se v životě věnoval bylo založení podpůrného fondu pro sirotky a vdovy po učitelích při Ústředním spolku učitelských jednot na Moravě.

12.4. Význam Františka Slaměníka pro region

Především zásluhou Františka Slaměníka se město Přerov právem stalo místem uctívání památky Jana Amose Komenského v celorepublikovém měřítku, což Slaměníka činí regionálně velmi významnou osobností.¹⁵⁶

V Přerově je Slaměníkova památka uctěna pamětní deskou, která se nachází v ulici Palackého na budově jedné z místních škol. Autorem pamětní desky s reliéfem Slaměníkovy hlavy je sochař Josef Baják. Paradoxně tuto desku najdeme na budově, na které Slaměník nepůsobil – působil totiž ve druhé budově školy, která se nachází blíže k řece Bečvě.¹⁵⁷ Po Slaměníkovi byla pojmenována také ulice v Přerově. Jedná se o poměrně krátkou ulici situovanou naproti přerovské nemocnici při výjezdu směrem na Kozlovice. Ulice byla po zakladateli Muzea Komenského pojmenována v roce 1947 na návrh Stavebního a bytového družstva zaměstnanců Optikotechny – dnešní Meopty. Kromě zmíněné ulice v Přerově Slaměníkovo jméno v minulosti nesla také jedna z měšťanských škol.¹⁵⁸

Jak již bylo zmíněno ani Slaměníkova rodná obec – Radslavice na svého významného rodáka nezapomněla. Velké slavnosti připomínající významného rodáka například obec

¹⁵⁵ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov : povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl.: ISBN 80-238-6173-5 2 plány města., s.81–83.

¹⁵⁶ *120 let Muzea Komenského v Přerově a oslavy Komenského v roce 1892 ve střední Evropě: materiály z odborné konference, konané 14.-15. října 2008 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2009. 285 s. ISBN 978-80-87190-04-3., s. 8.

¹⁵⁷ KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919 : sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.13.

¹⁵⁸ ROZKOŠNÝ, Miroslav. Přerovské ulice nesou jména významných rodáků a osobností kraje: Tento díl se věnuje historii Slaměníkovy ulice v Přerově. 21.díl. *Nové Přerovsko*. 8(18), 14 (20.02.2009). ISSN 1801-979X.

uspořádala na podzim roku 1945. Jednalo se o oslavy u příležitosti 100. výročí od narození Františka Slaměníka, jejichž program probíhal dva dny – 15. a 16. září.¹⁵⁹

Slaměník je ve své rodné obci dodnes velmi váženou osobností. Vliv díla Slaměníka na Radslavice v současnosti můžeme spatřit na zdejší mateřské škole, která byla v obci otevřena roku 1928 a na počest Františka Slaměníka nese jeho jméno.¹⁶⁰ Dalším projevem úcty ke Slaměníkovi ze strany obce je pamětní deska, která byla v roce 1928 odhalena na jeho rodném domě.¹⁶¹ K umístění další pamětní desky Františka Slaměníka došlo také v roce 1995 na budově školy.¹⁶²

12.5. Konference věnovaná Františku Slaměníkovi

Ke 150 výročí narození Františka Slaměníka proběhla v Přerově ve dnech 3.- 4. října 1995 konference. O Slaměníkově životě, a především o důvodech, proč je Slaměník stále připomínán, promluvil PhDr. František Hýbl. Zmiňoval se jak o Slaměníkových studiích, tak o jeho učitelských působištích a také o jeho výjimečném vztahu k osobnosti Jana Amose Komenského. Stručný přehled Slaměníkových aktivit dokazuje, že si tento významný pedagog právem získal zájem i současné odborné veřejnosti. Proto také na této konferenci bylo předneseno nemálo zajímavých příspěvků, které v některých případech přerostly v bezprostřední diskusi. Zazněl zde například příspěvek prof. Dr. Josefa Cacha z filosofické fakulty UK v Praze, doc. Dr. Vladimíra Krejčího z pedagogické fakulty Ostravské univerzity, dále Mgr. Sabiny Katzerové z Pedagogického muzea Jana Amose Komenského v Praze, anebo také Karla Rýdla z filosofické fakulty UK v Praze.

Kromě samotné konference byla Františku Slaměníkovi věnována také doprovodná akce konference v podobě výstavy umístěné ve druhém patře přerovského zámku. Tato výstava vykreslovala životní osudy Slaměníka a také jeho celoživotní dílo. Návštěvníci zde mohli vidět

¹⁵⁹ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Henčlov, fond Slaměník František, číslo listu NAD 205, Pozvánka na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka, 10.9.1945.

¹⁶⁰ KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. Příl, s. 66.

¹⁶¹ POZNÁMKA: Bohužel v době, kdy vznikala tato diplomová práce, současní majitelé domu, ve kterém se František Slaměník narodil, jeho pamětní desku zakryli dekoracemi.

¹⁶² KATZEROVÁ, S.: *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl., s.13.

například fotografie, tisky i ukázky z korespondence tohoto významného pedagoga. Kromě těchto zmíněných předmětů zde byla k vidění řada cenných unikátních exponátů dokládajících vztah Slaměníka k Učiteli národů. V jednom z vydání Vlastivědného věstníku moravského Zdeněk Fišer popsal tuto výstavu jako po všech stránkách zdařilou a konstatoval, že by si vzhledem ke své kvalitě zasloužila být instalována i na jiných místech než v Přerově, a dodal, že nemá na mysli jen města, kde Slaměník působil, ale také velká města, ve kterých jsou zřízeny pedagogické fakulty – jako například Olomouc, Ostrava, Brno atd. Jelikož „*Mnohvrstevnatá Slaměníkova osobnost i aktivity s ním spojené či jím vytvářené by měly být burcujícím mementem pro ty, kdož se vydávají na učitelskou dráhu.*“¹⁶³

¹⁶³ FIŠER, Zdeněk. Konference o Františku Slaměníkovi. *Vlastivědný věstník moravský*. 1996, 1(48), s. 64.

PRAKTICKÁ ČÁST

13. Návrh virtuální naučné stezky v prostředí mobilní aplikace

V praktické části práce jsem se rozhodla vytvořit virtuální naučnou stezku, která je zaměřena na dílo Františka Slaměníka zejména v kontextu města Přerova, a především na Slaměnikovu komeniologickou práci. Tato stezka je vytvořena tak, aby byla využitelná ve výuce výchovy k občanství na základní škole.

Výuka výchovy k občanství je na základních školách realizována dle vlastních školních vzdělávacích programů. Tyto programy si základní školy sami vytvářejí dle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, ve kterém můžeme najít vzdělávací obor s názvem „Výchova k občanství“, který zahrnuje různé tematické celky. Mezi tyto celky patří mimo jiné celek s názvem „Člověk ve společnosti“ pod který spadají následující témata: naše škola, naše obec, region, kraj, naše vlast, kulturní život, lidská setkání, vztahy mezi lidmi a zásady lidského soužití. Právě do tohoto vzdělávacího celku bychom mohli zařadit osobnost Františka Slaměníka a jeho dílo na pozadí historického vývoje.¹⁶⁴ V tomto zpracování naučné stezky využitelné ve výuce výchovy k občanství ale můžeme najít také přesahy do jiných předmětů – jako například do zeměpisu (např. práce s mapou a orientace na mapě), dějepisu či matematiky (počítání u některých úkolů).

František Slaměnik byl velmi významnou osobností města Přerova, jejíž vliv na Přerov můžeme pozorovat i v současnosti, a to především v podobě Muzea Komenského v Přerově, založeného právě Slaměnikem, které aktivně funguje dodnes. Přesto na Slaměnika ale bývá většinou společností zapomínáno a ani nebývá připomínán jako významná regionální osobnost na základních školách. Naopak Slaměnikovo největší dílo, Muzeum Komenského, bývá hojně navštěvováno místními školami a pořádá prohlídky a výstavy, jak pro základní, tak střední školy, ale také pro širokou veřejnost. V tomto směru jsem osobnost Františka Slaměnika vnímala jako nedoceněnou, jelikož exponáty muzea Komenského, které na své náklady Slaměnik dlouhá léta sbíral, si prohlédlo mnoho z přerovských žáků, ale díky komu, mají nejen

¹⁶⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/4986>.

Přerované tuto možnost, pravděpodobně nevědí. Zároveň si uvědomuji, že osobnost Františka Slaměníka obecně nepatří mezi stěžejní témata výuky výchovy k občanství, ale naopak Jan Amos Komenský, se kterým je Přerov spjatý a jehož osobnosti se František Slaměnik věnoval téměř celý svůj život, mezi zásadní témata výuky na základní škole patří. Proto jsem se v praktické části rozhodla propojit v rámci tématu „naše obec, region, kraj“ osobnost Františka Slaměníka, osobnost Jana Amose Komenského ve vztahu k Přerovu a také Muzeum Komenského v Přerově a některé místní památky. Jako formu, jak žákům toto vše představit, jsem zvolila virtuální naučnou stezku v prostředí mobilní aplikace Turfhunt. Stezku jsem se nakonec rozhodla koncipovat tak, že se prostřednictvím ní, žákům představí sám František Slaměnik, který je zároveň po Přerově provede místy spojenými s Komenským. Formu, kdy stezkou provádí sám Slaměnik jsem zvolila pro ztraktivnění a zjednodušení textu pro žáky základní školy.

Cílem praktické části této diplomové práce je vytvořit materiál, který by zábavnou formou představil a ztraktivnil osobnost Františka Slaměníka zejména pro žáky základních škol, kteří, jak jsem již zmiňovala, často v rámci výuky navštěvují Muzeum Komenského v Přerově. Dalším cílem praktické části je, aby si díky této naučné stezce její návštěvníci uvědomili, jak významný je odkaz Františka Slaměníka nejen pro město Přerov.

Jako podklad pro vytváření textů k jednotlivým zastávkám naučné stezky mi sloužila nová publikace Heleny Kovářové, vydaná Muzeem Komenského v roce 2022. Jedná se o průvodce Přerovem po místech spojených s tradicí Jana Amose Komenského. Autorka této publikace také pořádala pod stejným názvem komentovanou prohlídku města Přerova, kterou jsem absolvovala, a získala jsem tak díky ní užitečné informace, které jsem se později snažila zakomponovat do naučné stezky, tak aby mohly být zjednodušenou formou předávány žákům druhého stupně základní školy.

Po absolvování této stezky ve výuce výchovy k občanství by dle mého názoru bylo vhodné na ni navázat skupinovou prohlídkou Slaměnikova Muzea Komenského v Přerově. Muzeum pro tyto příležitosti pořádá několik druhů prohlídek v rámci svých edukačních programů, které navazují na platné rámcové vzdělávací programy.¹⁶⁵ Mezi tyto edukační programy muzea Komenského vhodné k tématice mé naučné stezky patří například

¹⁶⁵ Přerovmuzeum.cz. *Muzeum Komenského v Přerově* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/po-skoly>.

„Neobyčejné dějiny obyčejné školní třídy“, „Tváře Jana Amose Komenského“ nebo „Putování s J. A. Komenským.“¹⁶⁶

13.1. Komu je stezka určena

Jak již bylo zmíněno, tak tato stezka je primárně cílena na žáky základní školy v rámci výuky občanské výchovy. Před vytvářením stezky jsem porovnávala jednotlivé školní vzdělávací programy přerovských základních škol, a usoudila jsem, že je toto téma možné začlenit ve všech těchto školách do výuky občanské výchovy většinou v šestém ročníku. Tomu jsem se také naučnou stezku snažila přizpůsobit. Stezka je ale mimo žáky základní školy vhodná také pro kohokoliv, kdo má zájem dozvědět se něco o Františku Slaměnikovi, o vztahu Komenského k Přerovu, anebo si zahrát vzdělávací outdoorovou hru v centru města Přerova. K této virtuální stezce se může připojit jednoduše každý, kdo si stáhne do svého chytrého telefonu aplikaci Turfhunt.

13.2. Aplikace Turfhunt

Turfhunt je mobilní aplikace, která byla vytvořena jako vzdělávací hra. Tato mobilní aplikace je dostupná jak pro operační systém Android, tak i pro iOS. Byla vytvořena islandskou společností s názvem Locatify, která se zabývá vytvářením softwaru. V roce 2009 byla založena například aplikace Locatify SmartGuide, která se snažila využít mobilního internetu a GPS. Aplikace SmartGuide později podnítila vznik mnoha her jejichž náplní je hledání pokladů apod. Tyto aplikace bývají využívány například i různými muzei, vzdělávacími organizacemi a podobně. Stezku nebo hru v aplikaci Turfhunt je možné vytvořit na internetové stránce Locatify. V současné době lze při vytváření v Locatify stezku nastavovat pouze v anglickém jazyce, ale aplikace Turfhunt, kterou využívají návštěvníci stezky je již dostupná částečně i v českém jazyce. V době, kdy jsem zde stezku vytvářela, byly na území České republiky v této aplikaci k projití pouze tři stezky, přičemž všechny tři byly vytvořeny stejným autorem.¹⁶⁷

13.3. Metodika práce se stezkou v aplikaci Turfhunt

K tomu, abychom stezku v této aplikaci mohli projít, stačí pouze stáhnout aplikaci Turfhunt, mít možnost připojení k internetu a možnost využití GPS navigace. Stezku je možné

¹⁶⁶ Prerovmuzeum.cz. *Muzeum Komenského v Přerově* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/po-skoly/stale-programy>.

¹⁶⁷ Locatify.com. *Locatify* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://locatify.com/about-us>.

vyhledat pod názvem „Po stopách Komenského s Františkem Slaměním“, dále vyhledáním stezky dle lokace na mapě, anebo prostřednictvím unikátního kódu vytvořeného pro tuto konkrétní stezku. Jak bylo již zmíněno, tak stezka je určena pro žáky základních škol, ale také pro širokou veřejnost. Tato naučná stezka je zároveň spojena s hrou, která spočívá v hledání pokladů.

Po připojení se ke stezce, se na displeji mobilního telefonu uživateli objeví mapa stezky, na které jsou vyznačena jednotlivá stanoviště, která jsou očíslována a každé má svůj název. Uživatel dle mapy vždy vyhledá na ní vyznačené místo, jakmile na vyznačené místo přijde, v aplikaci se zobrazí text (který může být doplněn o fotografií, video ale také zvukový záznam). Po přečtení textu se návštěvníkům stezky objeví úkol či otázka. Následně je potřeba tento úkol vyřešit, aby návštěvník mohl získat jeden z pokladů a přesunout se na další zastávku.

Možnosti těchto tzv. výzev (v aplikaci challenges) jsou různé. Může se jednat o otázku, jak s otevřenou, tak uzavřenou odpovědí, o hádanky, anebo také o úkol pořídít fotografii například konkrétního objektu. Po navštívení všech zastávek a splnění všech výzev, dojde k úspěšnému absolvování stezky a dokončení hry.

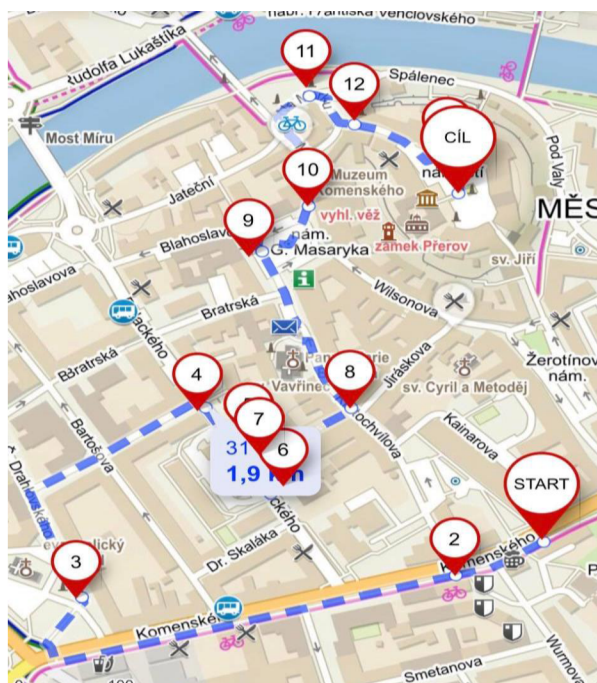
Konkrétně ve stezce „Po stopách Komenského s Františkem Slaměním“ se nachází deset zastávek. Trasa naučné stezky vedoucí centrem města Přerova je dlouhá 1,9 km. Časová náročnost trasy včetně plnění aktivit je 45 minut až 1 hodina. Trasa stezky je zcela bezpečná, za jediné její úskalí považují dopravní situaci mezi osmou a devátou zastávkou stezky, jelikož zde bývá ve všední dny hustý provoz.

V případě využití stezky ve výuce výchovy k občanství jsem vycházela z předpokladu, že by se jednalo o skupinovou práci, kdy by bylo možné soutěžit s ostatními skupinami. Každopádně je zde možná i varianta samostatné práce. A stezku je také pro kohokoliv možné projít individuálně sám – i mimo výuku.

Pokud se ke stezce připojí více osob či týmů zároveň, mohou na mapě sledovat polohu ostatních účastníků, a poté, co všechny týmy stezku projdou, se v aplikaci zobrazí přehled toho, jak si která skupina vedla v získávání pokladů za splněné úkoly.

13.4. Trasa naučné stezky „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnímem“

Startovním místem naučné stezky „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnímem“ je třída Komenského v Přerově. Konkrétně se první zastávka nachází na adrese Komenského 13, kde se dříve nacházela měšťanská škola, na které Slaměník působil. Další zastávku najdeme o několik metrů dál, na adrese Komenského 23. Další zastávka je umístěna o něco dál než dvě předchozí – u pomníku Jana Amose Komenského. Čtvrtá i pátá zastávka se nachází v ulici Palackého, kde Slaměník taktéž působil. Šestá zastávka je na mapě umístěna na náměstí T. G. Masaryka, a poslední čtyři zastávky této virtuální naučné stezky se nachází v okolí Horního náměstí.

1. Zastávka: „Seznamme se“

První zastávka na trase stezky je umístěna na adrese Komenského 13, kde se dříve nacházela měšťanská škola, kde Slaměník působil nejen jako ředitel, ale také zde dostal příležitost poprvé vystavit sbírky svého muzea. Jak napovídá název tohoto stanoviště, tak se jedná o úvodní seznámení se stezkou a také s osobností Františka Slaměníka.¹⁶⁸

¹⁶⁸ KOVÁŘOVÁ, Helena. *Přerovem po stopách Komenského: Průvodce po místech spojených s Janem Amosem Komenským a jeho tradicí*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2022. ISBN 978-80-87190-70-8., s. 25.

Text náležící ke stanovišti: Milí přátelé, jsem František Slaměník a dnes vás provedu Přerovem po stopách Komenského. Narodil jsem se v roce 1845 v Radslavicích. V Přerově jsem působil jako pedagog a komeniolog. Na tomto místě nestojíme náhodou. Na adrese Komenského č.13 totiž dříve stála měšťanská škola, kde jsem působil. Navíc jsem zde mohl poprvé vystavit své sbírky muzea věnovaného Komenskému.

Úkolem náležícím k prvnímu stanovišti je otevřená otázka: Čím se zabývá komeniologie?

2. Zastávka: „Zde jsem bydlel“

Druhá zastávka je umístěna na adrese Komenského 23, kde měl mít František Slaměník svůj osobní byt.¹⁶⁹

Text náležící ke stanovišti: Předměty týkající se díla Komenského jsem sbíral dlouhá léta. Než se pro ně naskytly vhodné prostory, byly tyto sbírky uloženy v mém soukromém bytě. (Komenského 23)

Úkol připadající ke druhému stanovišti zní: Jak vypadá dům na této adrese dnes? Poříd'te jeho fotografii.

3. Zastávka: „První na světě“

Jak již bylo zmíněno, třetí zastávka se nachází u pomníku Jana Amose Komenského. Jedná se o pomník, u kterého při jeho Slavnostním odhalení na Horním náměstí pronesl Slaměník proslov. Je to první pomník se sochou Jana Amose Komenského. Po Přerově se stěhoval z místa na místo celkem třikrát.¹⁷⁰

Text náležící ke třetímu stanovišti: Pomník, který vidíme zde je významnější, než se zdá! Je to totiž úplně první pomník se sochou Komenského. Nechali jsme ho vytvořit se Spolkem moravských učitelů v roce 1872. Stálo nás to tehdy 3000 zlatých. Za mého života zde ale pomník nestál. Stěhoval se celkem třikrát – sem byl přestěhován až v 50. letech 20. století, jelikož se tehdy jednalo o důstojné a dobře viditelné místo. Dnes je ale situace jiná a tohoto významného pomníku si tak málokdo všimne.¹⁷¹

¹⁶⁹ Tamtéž, s.25.

¹⁷⁰ KLECKEROVÁ, Marcela H. *Sochy Jana Amose Komenského na Moravě*. Přerov: Vlastivědné muzeum Jana Amose Komenského v Přerově, 1979. ISBN neuvedeno., s.7.

¹⁷¹ KOVÁŘOVÁ, Helena. *Přerovem po stopách Komenského: Průvodce po místech spojených s Janem Amosem Komenským a jeho tradicí*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2022. ISBN 978-80-87190-70-8., s. 22.

Úkol náležící ke třetímu stanovišti

U této zastávky je úkolem zodpovědět otázku: Ve kterém městě se nachází první pomník se sochou Komenského?

4. Zastávka: "Tehdejší měšťanská a obecná škola"

Čtvrtá zastávka je umístěna na ulici Palackého, kde se nacházela měšťanská a obecná škola. Na jedné z těchto škol Slaměník působil, a bylo zde také umístěno jeho muzeum Komenského. Dříve mezi těmito dvěma budovami stála socha Komenského (předchozí stanoviště).¹⁷²

Text náležící ke čtvrtému stanovišti: Na minulém stanovišti jsem vám sdělil, že socha Komenského dříve stála jinde. Bylo to zde, mezi těmito budovami – dřívější měšťanskou školou a obecnou školou. Toto ale také není původní místo, kde pomník stál.

Úkol náležící ke čtvrtému stanovišti: Zjistěte, co v těchto budovách najdeme dnes?

5. Zastávka: „Připomeňte si mě“

Pátá zastávka se nachází také na ulici Palackého. Konkrétně u pamětní desky Františka Slaměníka.

Text náležící k pátému stanovišti: Zde můžete vidět mou pamětní desku. Slavnostně zde byla umístěna v roce 1957, aby Přerovanům připomínala mou práci.

Ačkoliv se pamětní deska nachází na této budově, působil jsem jako ředitel ve vedlejší budově, ve které kromě školních tříd bylo tehdy umístěno také moje muzeum Komenského.

Úkol náležící k pátému stanovišti: Spočítejte podle údajů na pamětní desce, kolik let Slaměník žil.

6. Zastávka: Všimli jste si Komenského?

Na další zastávce se návštěvníci stezky podívají opět k pamětní desce, která tentokrát připomíná Jana Amose Komenského, a nachází se na náměstí Tomáše G. Masaryka.

¹⁷² KOVÁŘOVÁ, Helena. *Přerovem po stopách Komenského: Průvodce po místech spojených s Janem Amosem Komenským a jeho tradicí*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2022. ISBN 978-80-87190-70-8., s. 20.

Text náležící k šesté zastávce: Tuto budovu známe asi všichni, ale všimli jste si někdy, že se zde nachází pamětní deska J.A.Komenského? Dokážete rozluštit, co je na ní psáno?

Úkol náležící k šesté zastávce: Pořídte fotografii pamětní desky J. A. Komenského.

7. Zastávka: „**Pomník jednoty bratrské**“

Následující zastávku jsem umístila k pomníku jednoty bratrské, jelikož se jedná o velmi významné místo spojené s Komenským.

Text náležící k sedmé zastávce: Rád bych Vám představil další významné místo, kterým je tento památník jednoty bratrské. Na tomto místě nestojí náhodou. Stával zde totiž dříve dům jednoty bratrské se školou, což se archeologům podařilo zjistit až v letech 2012–2013. Mladý Jan Amos Komenský zde pobýval v letech 1608–1611 a 1614–1618. Navštěvoval zde školu a naučil se zde základům latiny. Po návratu ze studií v Německu zde také dva roky vyučoval a napsal zde také své první pedagogické dílo.¹⁷³

Úkolem náležícím k sedmé zastávce je otázka: Věděli jste, že Komenský se v Přerově oženil se svou první ženou Magdalenou Vizovskou?

8. Zastávka: „**Pamětní deska na hradbách**“

Osmou zastávku jsem umístila k pamětní desce na hradbách. Jedná se o desku vytvořenou Josefem Bajákem v roce 1960, na níž je vyobrazena budova bratrské školy.¹⁷⁴

Text náležící k osmému stanovišti: Na této pamětní desce z roku 1960 je k vidění vyobrazení budovy bratrské školy, kterou navštěvoval Jan Amos Komenský. Areál této školy zničily požáry v 17. a 18. století. V 19. století jsme se snažili určit, která z existujících budov byla bratrskou školou. Já jsem za bývalou bratrskou školu a sbor označil dům na protějším břehu řeky Bečvy – zvaný Brabansko (dnes zde můžeme vidět sokolovnu). Chtěl jsem zde umístit i pamětní desku, ale nebyl jsem si úplně jistý.¹⁷⁵

Úkol náležící k osmému stanovišti: tato zastávka má ve stezce pouze informativní charakter, není zde umístěný žádný speciální úkol. Úkolem je pouze najít podle mapy pamětní desku.

¹⁷³ Tamtéž, s.16–17.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

9. Zastávka: „Horní náměstí“

Předposlední zastávka této stezky je umístěna na Horním náměstí, které je velmi silně spjato s osobností Františka Slaměníka, vystoupil zde se svým slavnostním projevem při odhalení pomníku Komenského, a také se zde dnes nachází muzeum, kde jsou k vidění jeho sbírky.

Text náležící k devátému stanovišti: Nacházíme se na Horním náměstí, které je silně spjato s jednotou bratrskou. Právě zde jsem v srpnu 1874 pronesl proslov na slavnostním odhalení pomníku J. A. Komenského. Právě v těchto místech se konaly týdenní trhy a pomník zde byl poškozen, proto se odtud přestěhoval na místa, která jsme dnes již navštívili.¹⁷⁶

Úkol náležící k osmému stanovišti je koncipován formou otázky: Kolikrát se celkem pomník stěhoval?

10. Zastávka: „Muzeum Komenského v Přerově“

Poslední zastávku jsem umístila taktéž na Horní náměstí, přímo před budovu přerovského zámku, kde se dnes nachází Muzeum Komenského.

Text náležící k desátému stanovišti: Právě stojíme před nejstarším muzeem věnovaném Komenskému. Toto muzeum se mi podařilo založit roku 1888. Exponáty pro muzeum jsem na vlastní náklady sbíral v Čechách, na Moravě, ale i v zahraničí. Předchozí místa, kde se muzeum nacházelo, jsme si dnes již ukázaly. Stěhování muzea Komenského do budovy Přerovského zámku jsem se již nedožil, jelikož k němu došlo až v roce 1930. Myslím, že Přerované dnes mohou být na toto muzeum právem pyšní. Co myslíte?¹⁷⁷

Úkol náležící k desátému stanovišti je koncipován jako uzavřená otázka s volbou odpovědi ze tří možností. Úkol zní: Tipněte si, kolik exponátů se podařilo Slaměníkovi během jeho života pro muzeum získat.

Možné odpovědi:

- a.) Více než 800
- b.) Více než 8000
- c.) Více než 2800

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 12–13.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 28–29.

14. Stezka „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnímem“ ve formě pracovního listu

Pro případ, kdy by nebylo možné využití telefonů či internetového připojení ve výuce, jsem se rozhodla vytvořit také náhradní variantu virtuální naučné stezky v podobě tištěného pracovního listu.

Na pracovním listu se stejně jako v mobilní aplikaci nachází deset stanovišť, která jsou identická jako stanoviště v mobilní aplikaci. Stejně tak se v pracovním listu nachází různé úkoly, které se od stezky v aplikaci jen lehce liší (pouze v případech, kdy bylo v elektronické variantě úkolem pořídit fotografii).

Pracovní list se skládá ze čtyř stránek, obsahuje také mapu, na které je vyznačena trasa stezky včetně jednotlivých stanovišť. Podle této mapy se následně žáci společně s učitelem orientují, navštěvují jednotlivá stanoviště a plní úkoly v pracovním listu. Úkoly jsou doplněny o fotografie, obrázky a textové bubliny, ve kterých si žáci mohou přečíst informace o jednotlivých stanovištích. Celý pracovní list je možné si prohlédnout v přílohách této diplomové práce.

Pracovní list se nachází v přílohách diplomové práce.

Závěr

František Slaměník byl velmi významnou osobností spjatou nejen s Přerovem a Radslavicemi. Po přečtení předcházejících kapitol bychom mohli konstatovat, že byl nesmírně pracovitý, odhodlaný a vytrvalý člověk. Za svůj život toho vykonal mnoho jak pro učitelstvo, tak pro město Přerov. Právě díky Slaměníkovi je toto město tak silně spojeno s Komenským. Je velmi obdivuhodné, kolika činnostem se Slaměník dokázal věnovat – pedagogické činnosti, řízení školy, předsednictví v několika učitelských organizacích, řízení časopisu Komenský, publikování článků do různých časopisů a novin a také komeniologické práci.

Cílem teoretické části mé diplomové práce na téma „František Slaměník a jeho dílo na pozadí historického vývoje“ bylo shromáždit informace o životě a díle Františka Slaměníka z různých dostupných zdrojů a vytvořit ucelený text věnovaný tomuto tématu, a také zdůraznit jeho význam pro region. Tohoto cíle bylo v práci dle mého názoru dosaženo.

Ve dvanácti kapitolách teoretické části práce jsem popsala jednotlivé oblasti Slaměníkova života a práce. První kapitola je věnována obecným informacím o Františku Slaměníkovi. Ve druhé kapitole jsem podrobněji popsala Slaměníkovo dětství a studijní léta. Tématem třetí kapitoly byla Slaměníkova jednotlivá učitelská působiště – Kroměříž, Kojetín a Přerov. Navíc jsem se zde věnovala také Slaměníkovi mimoškolní činnosti v různých spolcích nebo jeho překladům z němčiny. Ve třetí kapitole jsem také popsala, s jakými problémy se Slaměník potýkal během své učitelské praxe, a naopak jakých úspěchů během své učitelské činnosti dosáhl. Čtvrtá kapitola se věnovala Slaměníkovi rodině – tedy informacím o jeho ženě a sedmi dětech. V páté kapitole jsem se zabývala Františkem Slaměníkem v roli propagátora Učitele národů, tedy jeho komeniologické práci. K tomuto tématu patřily také informace o Slaměníkovi působení v mezinárodním spolku – Společnosti Komenského v Berlíně. Předmětem šesté kapitoly byla Slaměníkova práce pro časopis Komenský, který řídil a vydával téměř třicet let, navíc jsem v této kapitole také stručně popsala začátky periodika, krátce jsem zde shrnula další vývoj „Komenského“. Informace o Slaměníkovi jubilejním fondu jsem zařadila do sedmé kapitoly. Osmá kapitola byla věnována Slaměníkovu Muzeu Komenského v Přerově. Tato kapitola byla rozčleněna do několika podkapitol, které se postupně zabývaly myšlenkou založení muzea, Slaměníkovými cestami po stopách Komenského, vznikem muzea, ale také dalším vývojem Muzea Komenského a muzeem z pohledu dnešní doby. V deváté kapitole jsem se zaměřila na Slaměníka v roli vůdce moravských učitelů, jelikož aktivně působil

v několika moravských učitelských spolcích – ve Spolku Moravských učitelů v Olomouci a také ve spolku Komenský. Tématem desáté kapitoly bylo publikování Slaměnickových článků v Lidových novinách. Následující kapitola byla věnována závěru života tohoto významného pedagoga a komeniologa, popsala jsem zde jeho práci, které se na sklonku života i přes vážnou nemoc věnoval. Tématem této kapitoly byl také pohřeb Františka Slaměníka, kterého se tehdy účastnilo velké množství lidí. Zároveň byl v jedenácté kapitole zmíněn také jeho hrob, který byl nedávno předmětem mnoha diskusí, kvůli nepříliš dobrému stavu a kvůli následné rekonstrukci. Poslední kapitola teoretické části shrnula Slaměnickův odkaz. Jeho přínos nejen v oblasti komeniologie, ale také pro pedagogy, pro region atd. Jedna z podkapitol se věnovala také konferenci konané v roce 1995 v Přerově, která byla osobnosti Františka Slaměníka věnovaná.

Praktická část této práce byla tvořena návrhem virtuální naučné stezky v prostředí mobilní aplikace Turfhunt. Cílem praktické části práce bylo vytvořit materiál využitelný v hodinách výchovy k občanství, jehož prostřednictvím by bylo možné Františka Slaměníka žákům atraktivním a zábavným způsobem představit, popsat jeho význam nejen pro region. V rámci tématu „naše obec, region, kraj“, do jehož učiva spadají také významní rodáci či významné osobnosti naší obce či regionu. Tohoto cíle bylo dle mého názoru také dosaženo.

Virtuální stezku „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnickem“ jsem vytvořila v mobilní aplikaci s názvem „Turfhunt“. Jediné, co „návštěvník“ stezky k jejímu projití potřebuje je chytrý mobilní telefon, datové připojení a GPS navigace. Pro případ, že by nebylo možné se k internetu připojit, nebo by tato varianta škoře, učitelů či žákům nevyhovovala, vytvořila jsem v rámci praktické části diplomové práce i náhradní off-line variantu této virtuální naučné stezky, a to v podobě pracovního listu.

Při psaní práce jsem pracovala s různými zdroji. Mnoho informací jsem čerpala ze sborníků z konferencí, ale také z odborných publikací. Velmi užitečným zdrojem, a především prostředkem k dokreslení informací o Slaměnickovi, mi byla jeho autobiografická kniha „Vzpomínky starého učitele“. V této knize popsal Slaměnick téměř celý svůj život, zmiňoval zde, s jakými problémy se potýkal, co jej trápilo, a co mu naopak dělalo radost. Dalšími zdroji informací pro moji práci byly články v novinách a časopisech, ale také internetové zdroje, především pak webové stránky Muzea Komenského v Přerově. Zároveň jsem také čerpala z archivních pramenů.

Užitečným zdrojem informací při zpracovávání praktické části mi byla nová publikace Heleny Kovářové s názvem „Přerovem po stopách Komenského“, a také její stejnojmenná komentovaná prohlídka centrem města Přerova, díky které jsem získala inspiraci pro zastávky na mé virtuální naučné stezce.

Zpracování tématu „František Slaměník a jeho dílo na pozadí historického vývoje“ pro mě bylo velmi zajímavým a obohacujícím. Na základě všech informací, které jsem o této osobnosti zjistila, jej velmi obdivuji za jeho nadšenou a vytrvalou práci, které mnoho obětoval. A považuji ho za pedagoga, který by z mnoha důvodů mohl být vzorem pro dnešní učitele. Do budoucna bych se ráda tomuto tématu věnovala více, a na praktickou část bych chtěla navázat například návrhem edukačního programu pro muzeum zaměřeného na Františka Slaměníka.

Zdroje

Sborníky:

1. *120 let Muzea Komenského v Přerově a oslavy Komenského v roce 1892 ve střední Evropě: materiály z odborné konference, konané 14.-15. října 2008 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2009. 285 s. ISBN 978-80-87190-04-3.
2. CALETKA, Alois, ed. *Chaloupky naše budte požehnány: sborník obce Radslavic vydaný na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1945. 117 s.
3. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Tradice J.A. Komenského mezi českým a slovenským učitelstvem v 19. a 20. století: (sborník materiálů z kolokvia, které se konalo ve dnech 12. a 13. listopadu 1974)*. Přerov: Vlastivědný ústav, 1979, 148 s.
4. *František Slaměník: 1845-1919: sborník příspěvků z konference konané 3. a 4. října 1995 v Přerově*. Přerov: Muzeum Komenského, [1996], 69 s., [11] s. obr. příl.
5. *Osobnost a město: úloha osobnosti v rozvoji měst na Moravě v 19. století a první polovině 20. století: sborník příspěvků z odborné konference: Kroměříž, 3. října 2019*. Kroměříž: Moravský zemský archiv Brno – Státní okresní archiv Kroměříž, [2020], ©2020. 165 stran. ISBN 978-80-88145-43-1.

Literatura

6. FIŠMISTROVÁ, Věra et al. *Dějiny přerovského školství*. 1. vyd. V Přerově: Muzeum Komenského, 2012. 207 s. ISBN 978-80-87190-21-0.
7. HÝBL, František a Jiří LAPÁČEK. *Soupis komenián*. V Přerově: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1992.
8. LAPÁČEK, Jiří. *Přerov : povídání o městě*. 1. vyd. Přerov: Město Přerov, 2000. 243 s., [16] s. barev. obr. příl. . ISBN 80-238-6173-5 2 plány města.
9. KLECKEROVÁ, Marcela H. *Sochy Jana Amose Komenského na Moravě*. Přerov: Vlastivědné muzeum Jana Amose Komenského v Přerově, 1979. ISBN neuvedeno.
10. KORTHAASE, Werner. *Berlínská mezinárodní společnost Komenského: 1891-1934*. Praha: Karolinum, 1992. 52 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7184-728-3.
11. KOVÁŘOVÁ, Helena. *Přerovem po stopách Komenského: Průvodce po místech spojených s Janem Amosem Komenským a jeho tradicí*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 2022. ISBN 978-80-87190-70-8.

12. KRÁTKÝ, Vlastislav, ed. a kol. *Radslavice včera a dnes: u příležitosti 150. výročí narození Františka Slaměníka*. Radslavice: Obec Radslavice, 1995. 104 s., obr. Příl,
13. NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Učitel František Slaměnik zakladatel muzea Komenského v Přerově*, Minulost Přerovska: ročenka Okresního vlastivědného muzea J.A. Komenského v Přerově. Přerov: Okresní vlastivědné muzeum J.A. Komenského, 1962
14. SLAMĚNÍK, František. *Vzpomínky starého učitele*. V Zábřeze: Nákladem Družstva knihtiskárny, 1907, 416 s.

Noviny a časopisy:

15. FIŠER, Zdeněk. Konference o Františku Slaměnikovi. *Vlastivědný věstník moravský*. 1996, 1(48), 64.
16. HÝBL, František. Sto dvacet let Muzea Komenského v Přerově. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2008, 5(4),38-39. ISSN 1214-6420.
17. HÝBL, František. Sedmdesát let od smrti Františka Slaměníka. *Kultura Přerova*. 01.07.1989, 7(32), 106-107.
18. KLÍMOVÁ, Jarmila. Historie pedagogického časopisu Komenský. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2020, 17(3), 54-57. ISSN 1214-6420.
19. KONÍŘOVÁ, Marta. Oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově a jeho (nejen) knižní sbírky. *KROK: kulturní revue Olomouckého kraje*. 2008, 5(1),12. ISSN 1214-6420.
20. POLÁKOVÁ-UVÍROVÁ, Petra. Hrobka Františka Slaměníka se konečně dočkala oprav. *Nové Přerovsko*. 41, 3, il. (10.10.2014). ISSN 1804-5812.
21. ROZKOŠNÝ, Miroslav. Přerovské ulice nesou jména významných rodáků a osobností kraje: Tento díl se věnuje historii Slaměnikovy ulice v Přerově. 21.díl. *Nové Přerovsko*. 8(18), 14 (20.02.2009). ISSN 1801-979X.
22. SLAMĚNÍK, František. O věcech, které překážejí zdárnému a přirozenému rozvoji školstva moravského. *Komenský: časopis pro učitele základní školy*. Brno: Academie Jana Amose Komenského, oblast Brno, 1881, č.37, s.1-5, ISSN 0323-0449.
23. *Věstník Ústředního spolku učitelských jednot na Moravě*. Brno: Ústřední spolek učitelských jednot na Moravě, 1918 – 1919

Archivní prameny:

24. Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Henčlov, fond Slaměnik František, číslo listu NAD 205, Vysvědčení chudoby (nemajetnosti) Jana Slaměníka, 24.2.1887

25. Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Henčlov, fond Slaměník František, číslo listu NAD 205, Přerovský obzor., 1906
26. Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Henčlov, fond Slaměník František, číslo listu NAD 205, Pozvánka na oslavu 100. výročí narozenin Františka Slaměníka, 10.9.1945

Internetové zdroje:

27. *Encyklopedie.brna.cz: František Slaměník* [online]. 2016 [cit. 2021-9-8]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=349
28. Historie Muzea Komenského v Přerově. *Prerovmuzeum.cz* [online]. [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/informace/historie>
29. Locatify.com. *Locatify* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://locatify.com/about-us>
30. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/4986/>
31. Prerovmuzeum.cz. *Muzeum Komenského v Přerově* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/po-skoly/stale-programy>
32. Prerovmuzeum.cz. *Muzeum Komenského v Přerově* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://prerovmuzeum.cz/po-skoly>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Pracovní list

Příloha č. 2: Trasa naučné stezky

Příloha č. 3: Ukázka trasy v mobilní aplikaci Turfhunt

Příloha č. 4: Ukázka výsledkové tabulky v aplikaci Turfhunt

Příloha č. 5: Ukázka – Naučná stezka v aplikaci Turfhunt – zastávka č. 6,7,8

Příloha č. 6: Naučná stezka v aplikaci Turfhunt – splněný úkol

Příloha č. 7: Slaměnickova mateřská škola, Radslavice

Příloha č. 8: Základní škola a Slaměnickova mateřská škola, Radslavice

Příloha č. 9: Muzeum Komenského v Přerově

Příloha č. 10: Pamětní deska na hradbách

Příloha č. 11: Památník jednoty bratrské

Příloha č. 12: Pamětní deska Jana Amose Komenského na náměstí T.G.M

Příloha č. 13: Bývalá střední škola Živnostenská

Příloha č. 14: Pamětní deska Františka Slaměníka na budově dnešní Vysoké školy logistiky

Příloha č. 15: Pomník Jana Amose Komenského v Přerově

Příloha č. 16: František Slaměník (obrázek použitý v pracovním listu)

Příloha č. 17: Jan Amos Komenský (Obrázek použitý v pracovním listu)

PO STOPÁCH KOMENSKÉHO S FRANTIŠKEM SLAMĚNÍKEM

1. Stanoviště: „**Seznamme se**“

Místo: Ulice Komenského 23, Přerov

Otázka: Čím se zabývá komeniologie?

Milí žáci, jsem František Slaměník, narodil jsem se v roce 1845 v Radslavicích. V Přerově jsem působil jako pedagog a komeniolog. Dnes vás provedu Přerovem po stopách Komenského, jehož dílem jsem se velkou část svého života zabýval.

Předměty týkající se díla Komenského jsem sbíral dlouhá léta. Než se pro ně naskytly vhodné prostory, byly tyto sbírky uloženy v mém soukromém bytě. (Komenského 23)

2. Stanoviště: „**Zde jsem bydlel**“

Místo: Ulice Komenského 13, Přerov

Úkol: Zjistěte, co se na této adrese nachází dnes?

Pomník, který vidíme zde je významnější, než se zdá! Je to totiž úplně první pomník se sochou Komenského. Nechali jsme ho vytvořit se Spolkem moravských učitelů v roce 1872. Za mého života zde ale pomník nestál. Stěhoval se celkem třikrát – sem byl přestěhován až v 50. letech 20. století, jelikož se tehdy jednalo o důstojné a dobře viditelné místo. Dnes je ale situace jiná a tohoto významného pomníku si tak málokdo všimne.

3. Stanoviště: „**První na světě**“

Místo: Pomník Jana Amose Komenského,
Č. Drahlovského, Přerov

Otázka: Ve kterém městě najdeme nejstarší pomník se sochou Komenského?

4. Stanoviště: „Tehdejší měšťanská a obecná škola“

Místo: Palackého 1380, Přerov

Úkol: Zjistěte, co se v těchto budovách nachází dnes.

5. Stanoviště: „Připomeňte si mě“

Místo: Palackého 1381, Přerov

Úkol: Vypočítejte podle údajů na pamětní desce, kolik let Slaměník žil.

Zde můžete vidět mou pamětní desku. Slavnostně zde byla umístěna v roce 1957, aby Přerovanům připomínala mou práci.

Ačkoliv se pamětní deska nachází na této budově, působil jsem jako ředitel ve vedlejší budově, ve které kromě školních tříd bylo tehdy umístěno také moje muzeum Komenského.

6. Stanoviště: „Všimli jste si Komenského?“

Místo: Náměstí T.G.Masaryka 80, Přerov

Tuto budovu známe asi všichni, ale všimli jste si, že je zde umístěna pamětní deska Jana Amose Komenského?

Úkol: Pokuste se rozluštit, co je na této desce napsáno:

1. Stanoviště: „**Památník jednoty bratrské**“

Místo: Památník jednoty bratrské, Na Marku, Přerov

Věděli jste, že Komenský se v Přerově také oženil se svou první ženou Magdalenou Vizovskou?

2. Stanoviště: „**Pamětní deska na Hradbách**“

Na této pamětní desce z roku 1960 je k vidění vyobrazení budovy bratrské školy, kterou navštěvoval Jan Amos Komenský. Areál této školy zničily požáry v 17. a 18. století. V 19. století jsme se snažili určit, která z existujících budov byla bratrskou školou. Já jsem za bývalou bratrskou školu a sbor označil dům na protějším břehu řeky Bečvy – zvaný Brabansko (dnes zde můžeme vidět sokolovnu) Chtěl jsem zde umístit i pamětní desku, ale nebyl jsem si úplně jistý.

Úkol: Přesuňte se na Horní náměstí.

3.

Stanoviště: „**Horní náměstí**“

Otázka: Kolikrát se celkem pomník Komenského stěhoval?

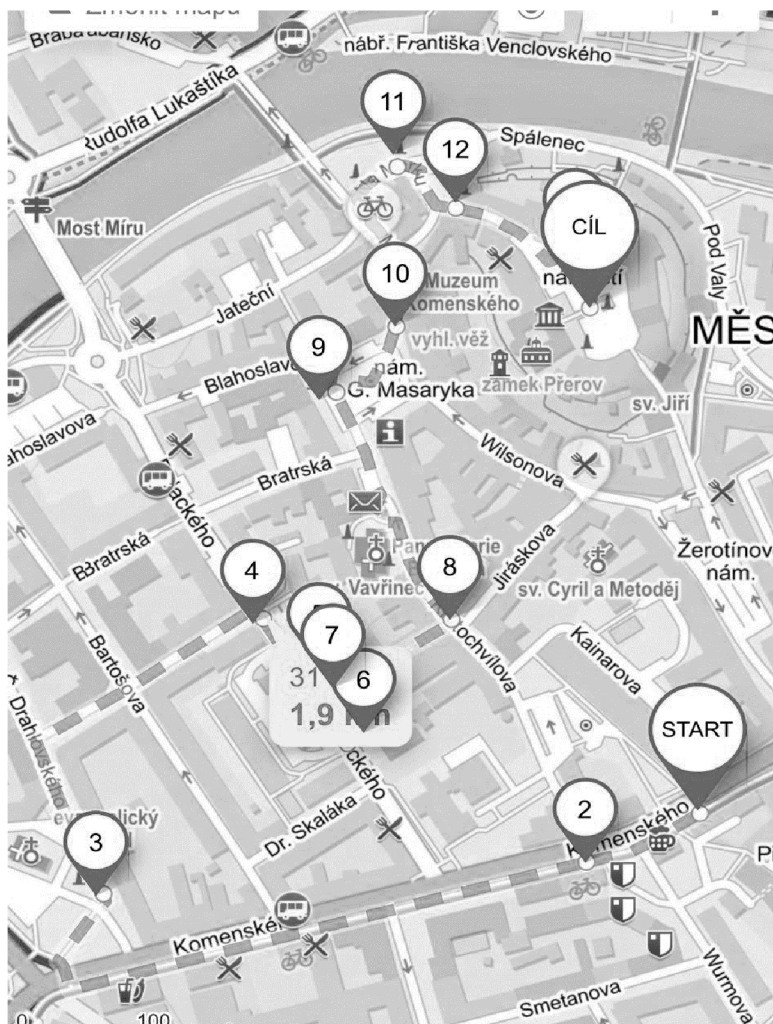
Nacházíme se na Horním náměstí, které je silně spjato s jednotou bratrskou. Právě zde jsem v srpnu 1874 pronesl proslov na slavnostním odhalení pomníku J. A. Komenského. Právě v těchto místech se konaly týdenní trhy a pomník zde byl poškozen, proto se odtud přestěhoval na místa, která jsme dnes již navštívili.

7. Stanoviště: „Muzeum Komenského v Přerově“

Otázka: Tipněte si, kolik exponátů se podařilo Slaměnkovi během jeho života pro muzeum získat:

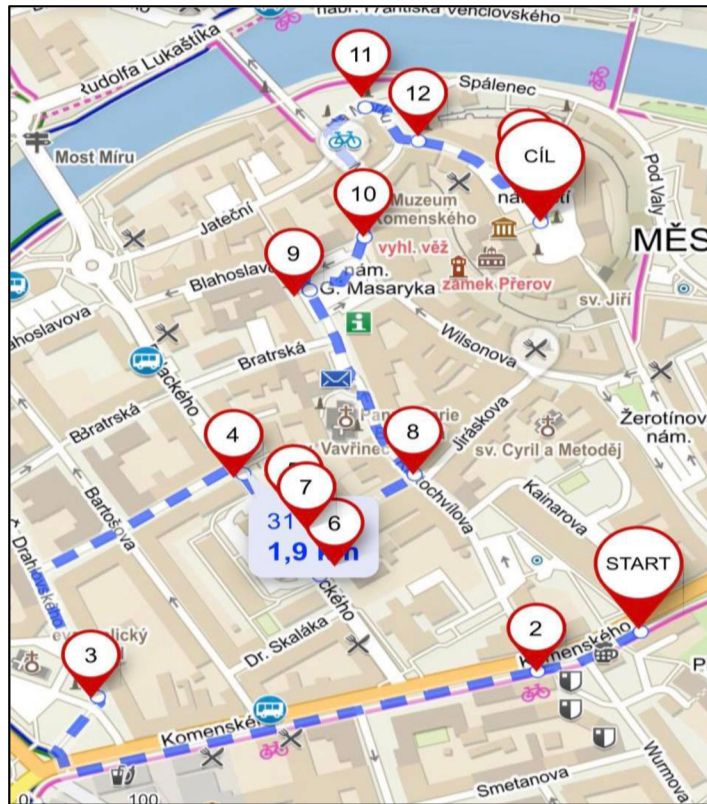
- d.) Více než 800
- e.) Více než 8000
- f.) Více než 2800

MAPA TRASY:

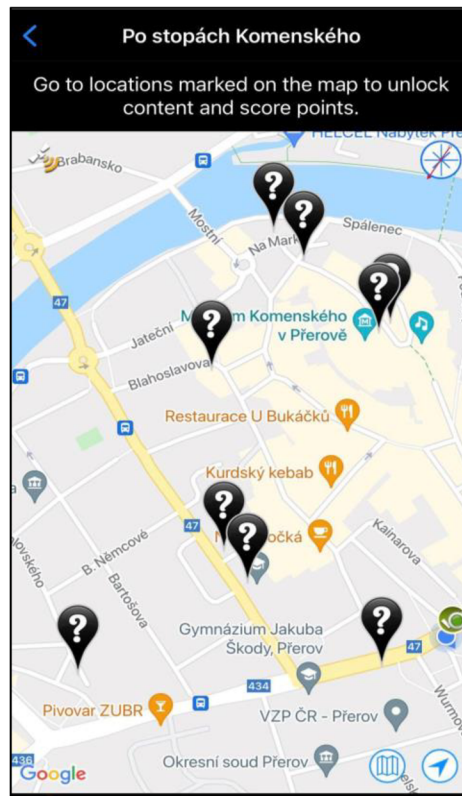

Příloha č. 2: Trasa naučné stezky

Zdroj: mapy.cz

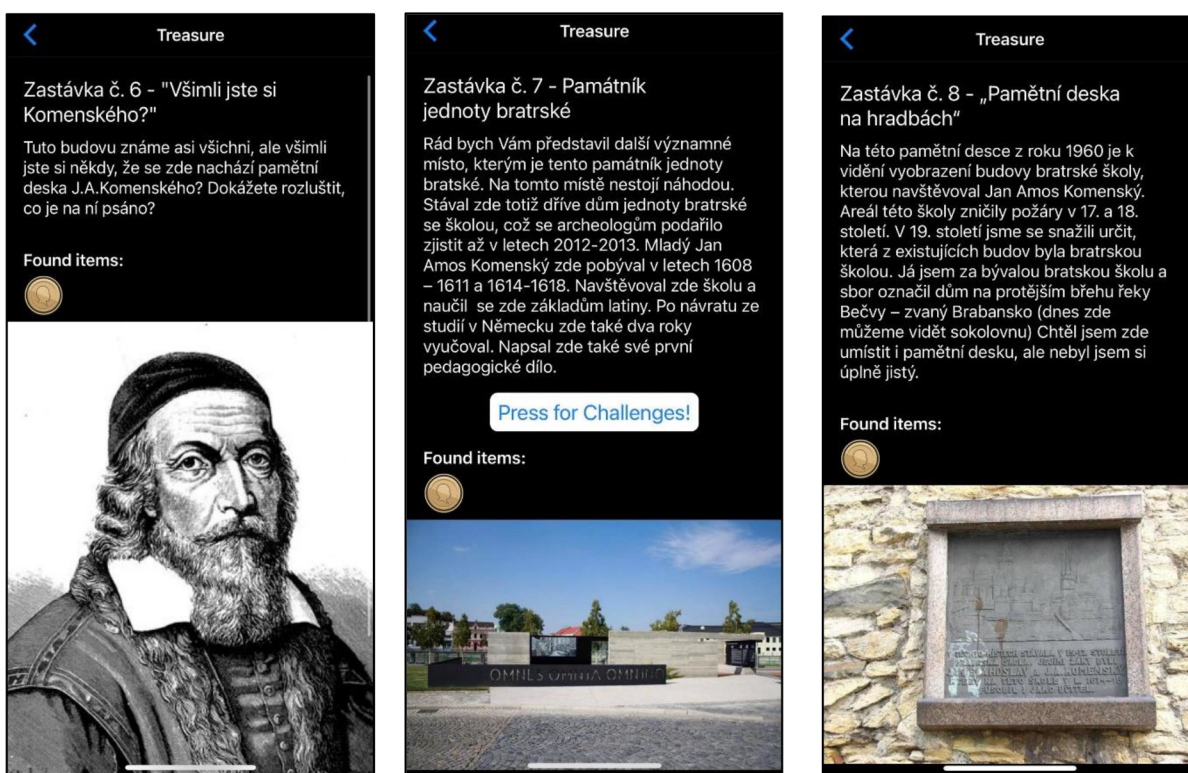
Příloha č. 3: Ukázka trasy v mobilní aplikaci Turfhunt

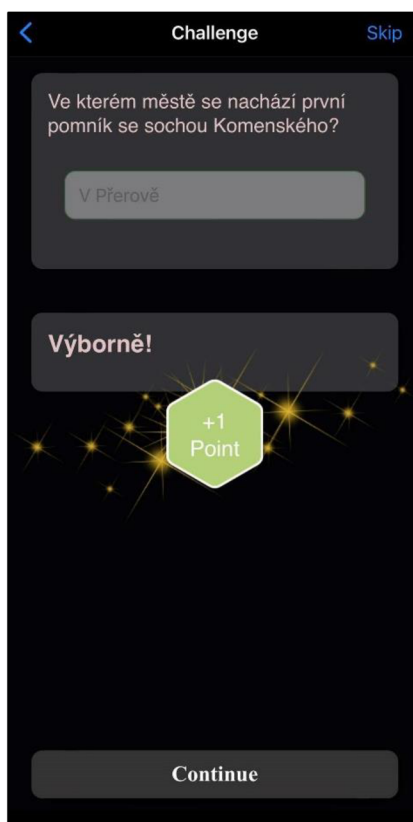
Příloha č. 4: Ukázka výsledkové tabulky v aplikaci Turfhunt

Příloha č. 5: Ukázka – Naučná stezka v aplikaci Turfhunt – zastávka č. 6,7,8

Příloha č. 6: Ukázka – Naučná stezka v aplikaci Turfhunt – splněný úkol

Příloha č. 7: Slaměnickova mateřská škola, Radslavice

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 8: Základní škola a Slaměnickova mateřská škola, Radslavice

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 9: Muzeum Komenského v Přerově (na stezce zastávka č. 10)

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 10: Pamětní deska na hradbách (na stezce zastávka č. 8)

Zdroj: archiv autorky

Příloha: č. 11: Památník jednoty bratrské (na stezce zastávka č. 7)

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 12: Pamětní deska Jana Amose Komenského na náměstí T.G.M (na stezce zastávka č. 6)

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 13: Bývalá střední škola Živnostenská (Na stezce zastávka č. 4)

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 14: Pamětní deska Františka Slaměníka na budově dnešní Vysoké školy logistiky
(na stezce zastávka č.5)

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 15: Pomník Jana Amose Komenského v Přerově (na stezce zastávka č. 5)

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 16: František Slaměník (obrázek použitý v pracovním listu)

Zdroj: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/19813/hlobil_2012_bp.pdf?sequence=1

Příloha č. 17: Jan Amos Komenský (Obrázek použitý v pracovním listu)

Zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1460952-nejslavnejsi-cesky-exulant-jan-amos-komensky>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Markéta Podmolíková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Osobnost Františka Slaměníka a jeho dílo na pozadí historického vývoje
Název v angličtině:	The figure František Slaměnik and his work in the background of historical development
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá významným pedagogem a komeniologem – Františkem Slaměnikem. Popisuje jeho dílo a jeho význam v minulosti i v současnosti. Praktickou část tvoří návrh virtuální naučné stezky „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnikem“.
Klíčová slova:	František Slaměnik, Přerov, Radslavice, Kojetín, Kroměříž, školství, pedagogika, komeniologie, Jan Amos Komenský, Muzeum Komenského v Přerově, naučná stezka.
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with an important pedagogue and comeniologist – František Slaměnik. It describes his work and its significacance in the past and present. The practical part of this dimploma thesis consists of the desing of virtual educational trail „Po stopách Komenského s Františkem Slaměnikem“.
Klíčová slova v angličtině:	František Slaměnik, Přerov, Radslavice, Kojetín, Kroměříž, education, pedagogy, commenology, Jan Amos Komenský, Comenius Museum in Přerov, educational trail

Přílohy vázané v práci:	Obrazová část
Rozsah práce:	91 stran
Jazyk práce:	Čeština